

DATINA

Serie nouă, anul 5, nr. 46, februarie 2018

www.cctb.ro

Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T.Burada”
al Consiliului Județean Constanța

foto: Iulia PANĂ

Cuprins

03	18	31
Editorial	Ziua Internațională a Cititului Împreună	Aurel Vainer, președintele FCER: „Cercetați istoria evreilor cu de toate”
05	20	32
Evocări - Bătălia pentru Dobrogea	Povestea vorbelor - E pecetluit cu roșu	Jocurile, călătorie pe mapamond - Franța – Jocul Tic Tack Toe
08	22	34
Pagini de istorie politică - Patrioți au fost! Patrioți sunt încă?	Obiceiuri de pe la noi - De Marțea Ciorilor	Februarie cu dragoste
11	24	36
Cărți pentru Centenarul Unirii - Basarabica	Reprezentări ale alcoolului în creația folclorică românească - Prolegomene și teme pentru băutură(I)	Abandonul emoțional, ecoul copilului asupra adultului
15	28	38
Mărturisiri - Despre rost la intrarea în post	Dimitrie Cantemir în Turcia (II)	Mici dezvoltări din istoria fotografiei - Interpretări
16		
Interviu - Elise Stan: „Folclorul este cartea noastră de vizită”		

Datina, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de

Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

ISSN 1221-2253

DIRECTOR GENERAL: Prof. DOINA VOIVOZEANU, **DIRECTOR ADJUNCT:** SILVIA ȚIGMEANU

REDACTOR ȘEF: conf.univ. dr. AURELIA LĂPUȘAN

REDACTORI: ANA MARIA ȘTEFAN, IULIA PANĂ, DAN COJOCARU, ADINA BOCAI

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC:

dr. LAVINIA DUMITRAȘCU, dr. FLORI IUHAȘ, dr. IOAN ADAM

DIRECTOR ECONOMIC: Alina ONEL

Tehnoredactor: Gabriel VOICU

Corectură: Daniela Andra COJOCEA

Copyright text și fotografii © Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T.Burada”

Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina

Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex.Lăpușneanu nr.163 fotoartagfa@yahoo.com

Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța

Bd. Tomis nr. 110

Tel./Fax: 0241 61 92 93

E-mail:office@scoalaarte.ro

Bd. I.C. Bratianu nr. 68

Tel: 0241 61 88 42

E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

Centenarul Marii Uniri. Cap de pod: Chișinău

Aurelia LĂPUȘAN

Pentru Centrul cultural "Teodor Burada" anul 2018 stă sub semnul Centenarului, așa cum aniversarea ar trebui să se afle pe agenda tuturor instituțiilor românești. Este obligația morală și profesională a Centrului cultural ca instituție aparținătoare Consiliului județean Constanța să fie promotoarea unor evenimente rezonante în perspectiva unui asemenea moment astral pe care îl reprezintă Marea Unire. În plus, anul 2018 este dedicat și altei aniversări dragi nouă, 140 de ani de la revenirea Dobrogei la țară.

Primul efect pe care îl produce această amplă sărbătoare națională este modelul pe care îl lansează: performanța obținută cu maximă tenacitate și străduință de către strămoșii noștri la 1 Decembrie 1918 ca oglindă prin care ne putem proiecta prezentul și mai ales viitorul. O Românie a copiilor noștri plămădită prin prisma eroismului și jertfei înaintașilor.

Pentru România care și-a trimis fiii în război la Mărăști, Mărășești și Oituz, care a scris cu sânge fiecare palmă de pământ apărută, pentru România întregită prin diplomația marilor bărbați de stat, ce au pus înaintea oricărui interes personal pe cel al țării reîntregite.

Unirea de la 1 Decembrie, demarată cu patru decenii înainte prin revenirea Dobrogei și implicit deschiderea către lume a noului stat modern al lui Cuza, mai apoi al regelui Carol I, a avut cap de pod momentul 27 martie. Chișinău.

Ziua când Sfatul Țării a votat Unirea Basarabiei cu Țara.

De la Constanța a plecat la Chișinău Alexandru Gherghel, poet și jurnalist. A lăsat scrise impresiile sale: "Cu două zile înainte de 27 martie sosisem la Chișinău în tovărășia profesorului universitar Murgoci și vorbisem cu mulți dintre fruntașii "Blocului Moldovenesc" între care cu Crihan, Buzdugan și alții. Nu era unul dintre toți fruntașii mișcării naționaliste, care să nu fi așteptat cu îngrijorare ziua aceea mare care fusese hotărâtă pentru dezbaterea în "Sfatul Țării" a chestiunii unirii Basarabiei cu țara-mamă. Mulți cu îndoială în suflet, foarte mulți pentru independența deplină a provinciei, și nu erau puțini aceia care tocmeau unirea în schimbul unor condiții ce însemnau, în fapt, mai mult decât o largă autonomie provincială. Chestiunea exproprierii, a votului universal, a drepturilor femeii și atâtea altele veneau să pună piedici serioase peste care cu greu se prevedea că se va trece. Așa numitul "Bloc Țărănesc" și celelalte grupări ale naționalităților veneau să creeze în fiecare clipă noi dificultăți Unirii. Dar în dimineața zilei de 27 martie, cu iuțeala fulgerului se răspândește în marele oraș vestea că a sosit Constantin Stere. Mii de oameni se îndreptau spre locuința sa, frunțile acoperite parcă de o grijă mare se descopeau cu venerație în fața aceluia care, după un întreg șir de ani,

venea din nou, de astă dată liber, în țara lui liberă, să puie piciorul pe pământul pentru care, în anii tineri, a îndurat umilința și exilul. Îndoiala începu să dispară ca prin farmec. Condițiunile ce trebuiau formulate în fața reprezentantului regelui fură uitate. Partidele de opoziție se frământau văzând cu ochii. Și când în amurgul zilei aceleia nepieritoare, cuvântul lui Constantin Stere răsună în sala mare a Sfatului nu a fost o inimă să nu vibreze, nu a fost un suflet să nu se înalțe până la culmile sacrificiului, nu au fost ochi care să nu plângă. Era cuvântul martirului cauzei românești, a cărei torță el o purtase mândru în întunericul în care Rusia țaristă aruncase cu gestul ei brutal o țară furată și batjocorită. Era cuvântul fiului de răzeș-român din Basarabia care, lovit, insultat și exilat în Siberia pentru că îndrăznise să respingă cu scârbă onorurile ce i se tindeau cu frenezie celor renegați, venea bătrân, albit de vremuri, cu fruntea sus, cu suflet mândru, cu lacrimi în glas să ceară, nu Unirea, dar revenirea la sânul mamei a copilei regăsite. Nu a fost nimenea care să nu plângă în sală. Martirul era stăpânul sufletelor. Un gest al său putea să-nsemne moartea; un cuvânt al său putea să reînvieze.

Constantin Stere era marele român în fața căruia patria întreagă putea să aducă prinosul ei de admirație și recunoștință. În Basarabia nu era român mai mare decât el.”

Peste mulți ani, prezent la Congresul presei de provincie care s-a ținut la Constanța, D. Iov, în numele presei din Basarabia, lauda inițiativa lui Constantin Sarry, fondatorul longevivului ziar *Dobrogea Jună*, care, la începutul lui 1918, când Basarabia a revenit pământului strămoșesc, trimitea ziarul gratuit acolo. Spunea D. Iov confrăților lui: “În acele vremuri de prefaceri și frământări, prin satele moldovenești făcea popas călăuzitoarea făclie a „Dobrogei June”. Nu se știe cum a descoperit satele și cine i-a procurat d-lui Sarry adresele fraților moldoveni, dar inițiativa lui este una remarcabilă.”¹

După această dată Basarabia a aderat la viața celorlalte provincii românești, a introdus limba română ca limbă oficială în toate instituțiile de stat, în biserică și în școli, a introdus învățământul primar obligatoriu și a înființat mii de școli românești.

Anul următor a fost unul de extremă greutate pentru diplomația românească care trebuia să determine Europa să accepte Marea Unire realizată prin voia de neam a tuturor românilor. Veștile de la Chișinău ajutau cititorii dobrogeni să înțeleagă mai bine eforturile oamenilor politici, strădaniile autorității statului, atmosfera din Basarabia. Și să le susțină faptele și speranțele.

Sărbătorile poartă în ele amintirile începutului, redescoperă entuziasmul, forța și convingerea celor care au știut a lupta și învinge.

Reprezintă oglinda pentru prezent și viitor, modelul, credința în valoarea morală a neamului nostru.

Să deschidem fila aniversărilor Centenarului Marii Uniri cu acest prim pas de la Chișinău. Omagiindu-i pe marii bărbați ai Sfatului Țării, pe femeia simbol a luptei pentru credința strămoșească, Elena Alistar. Pe toți adevărații politicieni, diplomați, jurnaliști care au scris cu inimile și mintea lor Marea Unire.

¹ Dobrogea jună. Trei decenii de dobrogenism. Un jubileu gazetăresc”, Constanța 1934, p. 22

Bătălia pentru Dobrogea

Dr. Cristina LAZĂR IVĂȘCAN

Cele două bătălii de la Mărăști și Mărășești au fost menite a restabili gloria militară a românilor și a da alt curs evenimentelor războiului. O strălucită victorie tactică, o disperată îndârjire a soldatului român, plecat în opinci de la coarnele plugului să-și apere țara, onoarea și familia. Cel mai înălțător gest colectiv de patriotism, pilda vie a dragostei de țară – astăzi atât de demonetizate!¹

Evenimentele se perindă într-un ritm amețitor: revoluție bolșevică în Rusia, autonomia Basarabiei, pacea de la București, Unirea Basarabiei cu țara, dezagregarea Austro-Ungariei, unirea provinciilor românești, tratativele de la Paris, bătălia de la Tisa și ocuparea Budapestei, demisia guvernului Brătianu!

La 7 mai 1918, la Palatul Cotroceni se semna așa zisa pace, care ne lăsa țara ruptă și îngenunchată, cu datorii de război insurmontabile, cu sute de mii de morminte proaspete, jertfite pentru un mare

și sfânt ideal. Pacea nemțească cuprindea un lung șir de condiții: primul punct, întreaga Dobrogea, cu partea Mării Negre, frumoasa și înfloritoare Constanța – teritorii furate². Pericolul de a o frânge în două este iminent. Dar Dobrogea și-a crescut fii care știu să pună mai presus de toate datoria de neam și lobby-ul care se face de către întreaga grupare a jurnaliștilor locali și politicienilor, întâi în fața guvernanților, apoi în opinia publică europeană dă câștig de cauză vechii provincii a lui Mircea cel Bătrân.

Aflat la Iași, în anul 1918, cunoscutul politician și publicist dobrogean Ioan N. Roman a colaborat la *Neamul Românesc*, ziarul prof. N. Iorga, cu articole privitoare la Dobrogea. Unele dintre ele au fost reunite în volumul „La Dobrogea Roumaine – etudes et documents”, tipărit la București, în 1919, având următoarele titluri: „Le dr. Rizov et le plébiscite dans la Dobrogea”; „La population de la Dobrogea”; „Sur l’ancienneté” de l’établissements des Bulgares en Dobrogea”.

În 1918, demersurile guvernului de la Sofia de a pune stăpânire totală pe Dobrogea nu au rămas fără ecouri printre români, mai ales printre cei legați sufletește de acest ținut. Reacțiile mediilor românești la acțiunile bulgarilor au apărut imediat, contracarând toate manevrele comandate de la sud de Dunăre. Primele manifestări politice s-au înregistrat în rândul dobrogenilor refugiați în stânga Dunării.

La rugămintea lui Ion I.C. Brătianu, I.N. Roman, considerat pe bună dreptate liderul emigrației dobrogene, scrie lucrarea „Drepturile, sacrificiile și munca noastră în Dobrogea față de pretențiile bulgarilor asupra ei”.

Lucrarea se va transforma într-un vast memoriu, care va însoți delegația românească la Conferința de pace de la Paris.

„Către toamna anului 1918, când viguroasa ofensivă a marilor noștri aliați de pe frontul apusean făcuse victoria noastră îndoielnică, lăsând oricui puțința de a întrevedea apropiatul sfârșit al suferințelor și nedreptăților aduse cu el de groaznicul măcel mondial, Ion I.C. Brătianu, șeful partidului național-liberal, care a prezidat evenimentele

¹ Mircea Vulcănescu, *Războiul pentru întregirea neamului*, Cluj Napoca, 1994.

² V. Bianu, *Războiul României Mari*. Cluj, 1926, p. 385.

istorice ale acelor vremuri – entuziasta noastră intrare în acțiune pentru înfăptuirea unității naționale, înălțătoarele succese de la început, dureroasele înfrângeri de mai târziu și acele strălucite victorii de la Oituz, Mărăști și Mărășești, dovezi în veci nepieritoare ale vechilor noastre virtuți ostășești – a binevoit să mă însărcineze cu redactarea unui memoriu asupra drepturilor noastre la stăpânirea Dobrogei, pe atât de mult dorită și solicitată de bulgari, pe cât de sălbatic pustiită tot de ei pe timpul nefastei lor ocupații. (...)

Memoriul a fost imprimat în grabă, numai în câteva exemplare, spre a ține loc de manuscris, din ordinul d-lui general Coandă, pe atunci prim-ministru și ministru de externe, la tipografia serviciului geografic al armatei, ce funcționa în vechiul palat administrativ din Iași, și a fost distribuit bărbaților politici care ne-au prezentat la Conferința păcii de la Paris, așa încât se poate spune că pentru marele public el apare acum în «Analele Dobrogei», pentru prima dată ca lucrare inedită³.

Memoriul întocmit de I.N. Roman a fost prezentat reprezentanților Germaniei și Austro-Ungariei, fără prea mare succes însă. „Convins că Dobrogea nu poate fi definitiv pierdută, I.N. Roman alcătuieste un alt memoriu și se prezintă, alături de alți dobrogeni, la Ion I.C. Brătianu. Aici, o scenă fierbinte, de lacrimi și promisiuni și demararea unei acțiuni de influențare a opiniei publice internaționale. Textul memoriului este tradus în limbi străine și dat reprezentanților Marilor Puteri, dar și celor mai importante publicații europene⁴.”

Un mare număr dintre refugiații dobrogeni și-au găsit loc de refugiu și adăpost în orașul Galați și regiunea dimprejur. Orașul, suprapopulat de valurile imense de români fugiți de la vetrele lor, făcea față cu greu afluxului tot mai mare de oameni. Situația celor prigonți era de plâns: stocuri de alimente insuficiente, condiții de viață precare, majoritatea trăind în bordeie săpate în pământ. Cu toate acestea, autoritățile gălățene au făcut tot posibilul pentru a-i sprijini pe refugiații dobrogeni, „procurându-le la prețuri reduse cele de trebuință, ba chiar purtând și grija de a găsi de lucru muncitorilor lipsiți de mijloace”.

Refugiații dobrogeni își aleg loc de întâlnire și discuții saloanele berăriei „Luther” din fața Parcului municipal din Galați, puse gratuit la dispoziția refugiaților. Astfel, la Galați, „o bună parte dintre intelectualii conștanțeni și tulcenii, formată din proprietari, funcționari, comercianți, industriași,

în fața situației critice ce s-a creat prin refugiu, au pus la cale înființarea unei asociații de oameni pricepuți, care să colaboreze cu autoritățile locale, în scop de a înlesni protejarea și ajutorarea familiilor nevoiașilor”⁵.

Izgoniți de pe pământul și din căminul lor, oamenii se constituie într-un comitet și se adresează primului ministru Alexandru Marghiloman, căruia îi prezintă greutățile și suferințele dobrogenilor: pribegie, toate bunurile distruse sau confiscate de forțele de ocupare, jafuri, foamete, crime, torturile bulgarilor etc.

Îngrijorați de situația existentă în Dobrogea, de faptul că, deși războiul se terminase și Bulgaria fusese înfrântă, autoritățile de la Sofia nu și-au retras trupele și administrația, la 26 octombrie 1918, refugiații dobrogeni organizează o întrunire în sala Teatrului din Galați, la care au participat și localnici, interesați de „chestiuni însemnate de ordin național”.

Întrunirea, denumită oficial în documente Congresul refugiaților din Dobrogea, i-a avut președinți pe Ștefan Borș și Petre Grigorescu. Cu această ocazie, se redactează un memoriu către Rege, Guvern și corpurile legiuitoare.

„Excelență, Populația dobrogeană de origine română, evacuată din Dobrogea pe timpul ocupațiunii acestei provincii în 1916 de armatele germano-bulgare, iar parte izgonită de autoritățile bulgare după ocupațiune, a luat cunoștință cu durere de hotărârea Marilor Puteri aliate de a lăsa Dobrogea sub administrația bulgară până la încheierea păcii generale. Această populație, formată din sute de mii de suflete, pribegite astăzi prin tot cuprinsul Moldovei, al Basarabiei, precum și prin cartierele orașelor de pe malul stâng al Dunării de jos, și, lipsită de mijloace de trai și de bunul său căzut pradă năvălitorilor, se află astăzi în mizerie, așteptând cu nerăbdare îngăduința de a i se permite întoarcerea la vetrele sale din Dobrogea, fără a fi amenințată cu izgonirea și fără a mai fi expusă la persecuții.

Hotărârile luate de bulgari în congresele din 17 decembrie 1917 și 23 septembrie 1918, ținute în orașul Babadag, au fost luate în lipsa celei mai mari părți din populația dobrogeană de origine română, care se găsește de doi ani în pribegie dincolo de Dunăre.

Populația română protestează cu energie contra procedurilor și insinuărilor autorităților bulgare, publicate în „*l'Echo de Bulgaria*” și contra rezoluțiilor

³ Aurelia Lăpușan, Ștefan Lăpușan, *Constanța. Memoria orașului*, vol. I 1878-1940, ediția a II-a, editura Muntenia, Constanța, 1997, p.250;

⁴ *Ibidem*, p. 251

⁵ Horia Roman, *Cenușa visărilor noastre*, 1969, Societatea Academică Română. Roma, p.40

amintite mai sus, luate de cele două congrese sub auspiciile autorităților bulgare, în scop de a se introduce în eroare opinia publică europeană prin afirmații false.

Expunându-vă acestea, vă rugăm, Excelență, să binevoiți a fi interpretul acestei nenorocite populații și de a interveni pentru a i se permite întoarcerea la vatră și reintegrarea în drepturile ei, lăsând această provincie la țara ei mamă“.

Memoriul refugiaților dobrogeni nu a rămas fără răspuns. La 12 noiembrie 1918, regele Ferdinand comunică, prin Hanry Catargi, mareșalul Curții Regale, că „datorită frumoaselor împrejurări de astăzi să vă dea siguranța că grijile și suferințele populațiunii românești din Dobrogea se vor risipi cât de curând sub căldura binefăcătoare a soarelui libertății. Majestatea Sa vă mulțumește pentru expresiunea sentimentelor D-voastră și pentru neadormita veghe cu care ați păzit interesele și demnitatea dobrogenilor“.

Dintre oamenii de știință români, Nicolae Iorga a fost savantul care și-a pus condeiul, cu cea mai mare pasiune și consecvență, în slujba demonstrării, cu argumente științifice, a caracterului românesc al Dobrogei. Aflat în refugiu la Iași, Nicolae Iorga, alături de numeroși fruntași dobrogeni, inițiază în jurul și prin intermediul *Neamului românesc*, o amplă acțiune pentru salvarea Dobrogei. „Pe vremea aceea d-l Nicolae Iorga, cu mari sacrificii, scotea zilnic „*Neamul românesc*“, luptând cu cenzura și cu tot felul de greutăți, ca să întrețină mai departe ideea națională și speranța în izbânda finală. Profesori, avocați, medici, literați și ziariști de pretutindeni, din vechiul regat și din provinciile pe atunci subjugate, defilau prin redacția *Neamului românesc*, luau contact și își comunicau reciproc informațiunile, uneori fanteziste și impresiile, mai totdeauna optimiste, asupra evenimentelor în curs. Ziarul d-lui profesor Iorga a deschis larg coloanele sale, între altele, chestiunii dobrogene. Era și nevoie“, spunea I.N. Roman într-un material documentar memorialistic apărut în *Analele Dobrogei* (nr.1 din 1922).

Iorga continuă să tipărească ziarul *Neamul românesc*, unde publică două articole foarte importante referitoare la problema dobrogeană: „Cum am intrat noi în Dobrogea“ (27,28 mai 1918) și „Cum am căpătat Dobrogea“ (18 octombrie 1918).

După semnarea păcii de la București, Nicolae Iorga este cel care va redacta, „la rugămintea foștilor parlamentari dobrogeni“, Protestul ce trebuia să fie citit în Parlament.

„Față de ruperea, prin tratatul de pace ce ni s-a impus de împrejurări, care n-au a face cu vitejia oștilor românești și cu hotărârea întregului nostru popor de a-și menține drepturile naționale cele mai elementare, din trupul patriei a teritoriului cuprins între Dunăre și Mare, care odinioară era numit de vechii săi stăpâni turci Dobrogea, subsemnații senatori ai districtelor Tulcea și Constanța protestă solemn, în numele alegătorilor lor de origini deosebite, dar uniți prin același simț de credincioasă alipire și de nesfârșită iubire față de nația românească și de Statul român, împotriva acestei silnice sfâșieri. Nimic n-o îndreptățește, sub nici un raport. Și, dacă noi o știm foarte bine, ținem să adăugim, pentru lumina străinilor, argumentele hotărâtoare, care nu fac decât să se adauge dreptului celui mai evident care se încalcă astăzi.“ Acest document nu a fost prezentat public, dar va sta la baza unui al treilea act de protest, înaintat de data aceasta, direct suveranului.

Peste ani, în 1927. N. Iorga mărturisea constanțenilor: „Am redactat atunci protestarea în care se amintea fericitului rege Ferdinand că a jurat să păstreze integritatea pământului românesc“.

La 2 decembrie 1918, Partidul Național-Liberal a lansat un manifest-program în care se pronunța pentru aplicarea reformei agrare și a celei electorale, descentralizarea administrativă, impozit progresiv pe venit, dezvoltarea învățământului, largi drepturi pentru muncitori (ziua de lucru de 8 ore, minimum de salariu, contracte colective, ocrotirea muncii femeilor și copiilor, asigurări sociale), îmbunătățirea situației funcționarilor ș.a.

Masele priveau însă cu neîncredere spre acest partid, care traversa o acută criză de popularitate, reflectată în alegerile parlamentare din noiembrie 1919, când, deși a beneficiat de sprijinul aparatului de stat, n-a obținut decât 103 din cele 568 de mandate în Adunarea Deputaților și în cele din mai-iunie 1920, când a câștigat doar 16 mandate din 369.

Importante categorii sociale cu orientare de stânga, care înainte de război urmaseră P.N.L., s-au îndreptat spre noile partide, în special spre Partidul Poporului și spre Partidul Țărănesc. Acest fapt, ca și dispariția partidelor conservatoare, au determinat o anumită deplasare spre dreapta a P.N.L. luat în ansamblul său.

Patrioți au fost! Patrioți sunt încă?

Vartan ARACHELIAN

Mi se pare o datorie sacră față de înaintași să ne amintim - cei ce știm din cărțile mult timp interzise - și să le spunem celor care au venit pe lume când școala lui Spiru Haret a fost interzisă sub ocupație sovietică, *ce și cum* au fost vremurile, și mai ales, cine au fost eroii-fondatori ai României visate timp de un mileniu, *România Mare*, pe care aceștia ne-au lăsat moștenire.

1914-1916: ANII NEUTRALITĂȚII... Deși opțiunea României era atât de dificil de realizat, Brătianu continua să guverneze un consiliu monocolor, refuzând un minister de unitate națională. Ceea ce trebuia să se realizeze la nivelul executivului înfăptuiseră în fapt forțele reprezentative ale opiniei publice. Unirea dintre Nicolae Filipescu și Take Ionescu – marii animatori în epocă pentru intrarea imediată în acțiune a României – a fost catalizatorul tuturor energiilor devotate cauzei „instinctului național”. O serie întreagă de organizații vin să se alăture Ligii Culturale și să preseze guvernul – printr-o largă gamă de manifestări publice – pentru a-și asuma răspunderea istorică. Asocierea reflectă – atât prin largul caracter de masă cât și prin culoarea politică a fruntașilor lor componența acestor organizații. Astfel din *Acțiunea Națională* fac parte, pe lângă parlamentarii conservatori, și conservatori democrați (conduși de Nicu Filipescu și, respectiv, Take Ionescu, deputatul independent Constantin Mille, directorul ziarelor *Adevărul* și *Dimineața*), și numeroși deputați liberali. Federația unionistă, o altă grupare de largă concentrare a personalităților publice de prestigiu, avea, alături de aceștia, pe Barbu Ștefănescu-Delavrancea, și pe fruntașii ardeleni refugiați în vechiul regat (membri ai Ligii Culturale) dr. Vasile Lucaciu, Octavian Goga și Simeon Mîndrescu. Spiritul-rector al acestor asociații se dovedea a fi Nicolae Filipescu, un patriot înflăcărat, un temperament de luptător neobosit, un tribun cu o largă audiență publică. În istoria românească, bogată în entuziaști și devotați bărbați politici,

care au știut cu verbul lor să însuflețească țara în momentele ei decisive, Nicu Filipescu este printre cei dintâi. Iată un fragment din discursul său ținut la Iași la o întrunire a Ligii Culturale: *„Ce este regatul român fără Ardeal? O absurditate geografică, o fișie de pământ întortocheată și frîntă în semicerc. Arătați această figură schiloadă unui copil de șapte ani și întrebați-l ce lipsește României. El, cu o mîină ageamie, va trage linia ce împlinește cercul. (...) Noi avem granița cea mai mare față de teritoriul cel mai mic. Militărește, nu se poate mai rău. Apoi, partea noastră e numai strîmtoarea dintre coama Carpaților și Marea Neagră, drumul de trecere a migrațiunilor popoarelor. De aici toate durerile din trecut. Așadar, absurditatea geografică de o parte și fatalitatea istorică, de alta. La granițele actuale sîntem o țară fără viitor. Spre a ne împlini aci rolul european, ne trebuie bastionul ce domină această pozițiune. De aceea ațintim către cetatea naturală a Ardealului, către acropola românismului. Aci e centrul, aci inima românismului. Aci, într-un palat fermecat zidit ca în povești, în vreuna din peșterile Carpaților, s-a adăpostit conștiința de neam. Din acești munți țîșnesc izvoarele rîurilor noastre ce cară, spre șesul dunărean, în undele lor, suspinurile fraților. De aci, Șincai și Petru Maior ne-au trimis mărturiile obîrșiei noastre latine. De aci au roit dascălii neamului, spre a trezi conștiința națională în vremuri de uitare de sine. Secați izvoarele, nimiciți pe frați, ajutînd victoria inamicului, și nu se va mai*

zice: «românul nu piere». De aceea vrem Ardealul și nimic alt. De aceea pot rezuma tot ce v-am spus, rostind și repetînd acest singur cuvînt: Ardealul! Ardealul! Ardealul!”

Cealaltă mare și proeminentă figură care se așezase de la început în capul mișcării populare de intrare imediată a României în acțiune era Take Ionescu. Inteligență sclipitoare, dominat în gestul său politic de cenzura morală, om cu autoritate europeană și care nu putea concepe politica decît la dimensiuni continentale, Take Ionescu era preocupat nu numai de valoarea reală a faptei, dar și de valoarea gestului din care fapta se isca. El vedea chestiunea națională românească ca parte integrantă a problemei europene în care – opina el – buna înțelegere între statele balcanice ar fi fost o garanție pentru pacea continentului. (De altfel, o atentă cercetare a activității sale diplomatice și a eforturilor sale fie ca ministru de Externe, fie ca mediator îl va putea așeza la locul meritat în ochii contemporanilor noștri ca un precursor al ilustrului diplomat Nicolae Titulescu.) Prestigiul său depășise de mult hotarele țării. Încă de la începutul războiului, Take Ionescu culegea elogii pentru atitudinea sa, așa cum avea să i le dăruiască și intransigentul om politic francez, viitorul prim-ministru Clemenceau, „Tigrul” – cum fusese poreclit pentru vigoarea și brutalitatea cu care știa să-și ducă pînă la capăt intențiile. Aflat în opoziție, acordînd presei un uriaș credit în lupta politică („oricînd pot face dintr-o echipă de gazetari un excelent guvern al Franței, dar nu voi găsi niciodată în actualul guvern un ministru capabil să mînuiască un condei eficient de ziarist!”), el, după ce îl critică pe Brătianu pentru politica sa de temporizare a intrării României în acțiune (Brătianu „balansează spre cele patru puncte cardinale regretînd că nu are decît patru”), se entuziasmează de politica preconizată de Take Ionescu și pe care acesta o expusese ziarului *Le Temps*. Caracterizîndu-l ca „un mare, un adevărat european”, Clemenceau își încheia unul din rarele sale elogii aduse vreunui contemporan de-al său: „Desigur, el e în același timp român pînă în măduva oaselor. El se și mîndrește a fi. Pentru a conchide, Take Ionescu propovăduiește înțelegerea între statele balcanice și nu eu îl voi contrazice. orice sacrificiu – zice el așa de bine – pe care un stat balcanic l-ar face pentru realizarea acestei înțelegeri nu va fi un sacrificiu decît în aparență; în realitate, va fi o asigurare a viitorului

nostru comun, care atîrnă de la victoria aliaților”.

Cel mai elocvent și răsunător discurs, cel al „politicii instinctului național” avea să-l rostească în cameră în zilele de 16 și 17 decembrie 1915. El a fost tradus imediat în franceză și engleză și fu cunoscut și apreciat în toate cancelariile europene. Se află aici pagini de antologie. Martori oculari ne-au transmis atmosfera de maxim interes în care s-a ținut discursul. Camera era ocupată pînă la ultimul loc. Senatul a trebuit să-și suspende lucrările deoarece toți senatorii se îngrămădiseră să-l asculte pe Take Ionescu. Tribunele rezervate publicului erau supraaglomerate. „Sfinxul”, cum era poreclit Ion I.C. Brătianu din cauza feței sale pe care nu se putea ghici nimic din tumultul său interior, era și el prezent în capul băncii ministeriale deși, în general, prezența sa la dezbateri, într-o Cameră dominată de liberali, era, altfel, o raritate. Palid și copleșit de emoție, în redingotă, Take Ionescu se urcă la tribună în mijlocul unei tăceri impresionante. După ce numi ceasul în care se afla România ca unul grav, crucial, în care se hotărăște soarta ei în acest conflict, Take Ionescu trecu la o magistrală demonstrație a necesității intervenției militare pentru a face să triumfe porunca „instinctului național”, a dreptății românești. Expunerea oratorului devine înflăcărată și, o dată cu oratorul, întreaga asistență pătrunde într-o Românie a viitorului pe care el o imaginează profetic: „Văd deschizîndu-se ușile raiului și o teamă superstițioasă îmi zice să închid ochii, este prea frumos! Sarcina aceasta de a scrie o epopee vie a căzut pe generația noastră, deși nu a fost o generație mai puțin pregătită pentru o viață eroică decît generația noastră. Generația noastră, trăită în îmbogățirea cam repede a României, a căpătat și un gust de bunăstare, care o gonește de la eroism. O viață politică a Bucureștilor în aceste 17 luni, în mijlocul tragediei românilor de pretutindeni, care se zbat sub toate steagurile și suferă toate invaziunile, nu e și ea o insultă la suferința neamului? Și cu toate acestea, domnilor deputați, pe această generație a ursit-o soarta să îndeplinească fapta cea mare. Ea va fi sau gropașa muncii de veacuri, sau zămislitoarea unei vremi așa de frumoase, încît vedenia ei mă smerește.”

O furtună de entuziasm se descărcă în ovații asurzitoare. Niciodată parlamentul românesc nu trăise asemenea clipe de entuziasm și niciodată el nu cunoscuse o aprobare unanimă. Chiar și adversarii

săi politici fură câștigați de elocința și patosul lui Take Ionescu. Un ministru, vechi oponent politic al acestuia, contaminat de atmosfera creată de marele orator, mărturisi în gura mare: „S-a făcut. Vom intra. Așa discurs n-a răsunat încă în acest parlament”. Iar cunoscutul scriitor și diplomat francez Robert de Flers, referindu-se mai târziu, la câțiva ani de la terminarea războiului, la acest discurs, avea să exprime de fapt ceea ce istoria avea să consacre: „Era cu neputință să se vorbească mai de sus și să se vadă mai departe.”

Într-adevăr, toată lumea era puternic impresionată și cucerită de patosul excepționalului vorbitor. Cu o singură excepție: Ion I.C. Brătianu. În întreaga istorie românească, nu puțini au fost bărbații cărora să li se fi dat de către soartă să poarte pe umerii lor copleșitoarea răspundere a destinului unui întreg neam. Șeful guvernului era unul dintre aceștia. „Brătianu – scria C. Xenii, unul dintre entuziaștii biografi ai lui Take Ionescu – sta impasibil, cu nervi de oțel, la cîrma vasului. Valurile ce-l băteau și din dreapta și din stînga, valurile ce nu-l cruțau, nici din față, nici din spate, îi ascuțeau vigilența fără să-i tulbure calmul. Istoria va trebui să-i recunoască meritul neprețuit al acestei stăpîniri de sine pe care nimeni, poate, în locul său n-ar fi avut-o. Filipescu ar fi fost prea impetuos, Take Ionescu prea impresionabil și nerăbdător pentru un asemenea rol.” Dar în ciuda impasibilității sale aparente și a declarațiilor ambigue în care Brătianu excela, lăsînd germanofililor impresia că va merge alături de ei, partidul și guvernul liberal s-au orientat de la început spre *Antantă*. Amânarea intervenției era dictată de alegerea momentului optim – de maximă eficacitate pentru aliați – dar și de garantarea unor condiții care să pună la adăpost atât ființa noastră națională (experiența tragică a Serbiei și a Belgiei avertiza) cât și acordarea de drepturi depline, egale, României cu ale celorlalți aliați. „Eu sînt – le declara el miniștrilor *Antantei* la București în aprilie 1915, după semnarea Convenției comerciale cu Germania – cu voi și sînt convinși de victoria voastră pentru că Germania a pregătit 45 de ani o mașină de război formidabilă și în mai puțin de doi ani ați ajuns să-i opriți efectele și s-o egalați, ceea ce afirmă incontestabil superioritatea voastră. Dacă credeți că trebuia să mă declar pentru Germania, n-aș fi făcut-o pînă acum? Cer deci încrederea dumneavoastră. Aștept de la dumneavoastră o

înțelegere exactă a faptelor bazată pe sinceritate. Contradicția care apare între unele dintre faptele mele și unele dintre cuvintele mele e lucru voit și necesar. Trebuie să derutez partida cealaltă pînă în ziua cînd împrejurările îmi vor permite să-mi realizez intențiile.”

În sfîrșit, pentru a defini și mai exact principiile sale de conduită practică în tratativele pe care le ducea cu aliații, să mai adăugăm și o declarație făcută puțin mai târziu: „În ceea ce privește intrarea României în conflictul european, principiile mele directe sînt mereu acelea pe care le-am expus deja *Quadruplei antante*: 1. nu vreau să fac război pe teritoriul meu. 2. nu vreau să fac război contra bulgarilor. 3. nu vreau să fac război înainte de a vedea cu ochii mei ceea ce mi s-a promis, de a avea munițiile care îmi sînt necesare și trupele ruse care îmi sînt indispensabile în Dobrogea pentru a mă proteja contra unei agresiuni bulgare în timp ce eu voi fi ocupat în altă parte. Voi intra în război atunci cînd voi avea 75% șanse de a nu fi zdrobit”.

În secret, guvernul desfășura o intensă activitate diplomatică. Încă din septembrie 1914, încheiase cu Rusia o convenție care arăta lămurit de care parte se îndreaptă interesele și simpatiile României. Misiuni politice confidentiale au fost în Italia și în Franța pentru a pune la punct detaliile cooperării militare și politice. De cîteva luni funcționa la Paris o misiune militară română care se ocupa cu procurarea furniturilor de război. În același timp, în țară, arsenalul primise comenzi substanțiale. În Arcul carpatic se construiau șosele și drumuri strategice, întărituri și forturi. Piese de artilerie afectate cetății Bucureștilor sau liniei fortificate Focșani-Nămoloasa-Galați erau demontate și transformate în piese mobile. Și totuși, România nu mișca încă. Aliații nu căzuseră la un consens asupra acceptării ca partener egal al potențialului lor aliat. Mai ales Rusia bloca, prin veto, statutul pe care-l pretindea - îndreptățit - România, conștientă atît de marele rol ce i se rezervase în conflagrație, dar, mai ales, de marile sacrificii, de înspăimîntătorul tribut de sînge pe care-l cerea războiul.

(Fragment din volumul *TOAMNA PĂTIMIRII NOASTRE*, Editura Eminescu 1970 și Editura RAO, 2010)

Basarabica

Dr. Maria DANILOV

Volumul lui Valeriu Popovschi – *Biroul de organizare al Sfatului Țării. Republica Democratică Moldovenească* (București, 2017)¹ – a apărut în prestigioasa colecție a Academiei Române – *Basarabica* – inițiată în scopul introducerii în circuitul științific din România al celor mai valoroase contribuții ale istoricilor din Republica Moldova. Realizarea proiectului mai are menirea să valorifice potențialul cărturăresc al savanților basarabeni și să faciliteze o mai bună cunoaștere a realizărilor acestora, dar și a trecutului spațiului românesc dintre Prut și Nistru². De asemenea, ar trebui să reținem, că în semn de omagiu postum, studiul monografic al lui Valeriu Popovschi a fost lansat cu prilejul Centenarului Sfatului Țării, într-o atmosferă festivă în cadrul Conferinței științifice internaționale din 21 decembrie 2017, organizate la Chișinău, de către Institutul de Istorie al AȘM și Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” – Filiala Iași a Academiei Române în colaborare cu mai multe instituții academice³.

Valeriu Popovschi (1950-2014), face parte din cohorta celor mai valoroși istorici de la est de Prut, care a slujit cu multă pasiune și dăruire zeiței Clio. Considerat, pe bună dreptate, drept unul dintre cei mai avizați istorici ai mișcării de emancipare națională a românilor basarabeni, în special a istoriei Sfatului Țării, prima instituție parlamentară a Basarabiei, rezultată din mișcarea națională a anului 1917. Sincer și temeinic preocupat de această etapă

de vârf a mișcării de emancipare naționale în spațiul dintre Prut și Nistru, a lăsat posterității o amplă istorie a parlamentului basarabean – de la formarea și declararea Republicii Democratice Moldovenești – până la ziua istorică din 27 martie 1918. Privită din perspectiva celor o sută de ani de la inaugurarea Sfatului Țării (21 noiembrie 1917) și a Unirii din 27 martie 1918, contribuția regretatului istoric Valeriu Popovschi, este cu totul remarcabilă.

Vom observa, de asemenea, că volumele apărute în colecția *Basarabica* sunt însoțite de o numerotare distinctă: studiul lui Valeriu Popovschi apare sub nr. al 3-lea al colecției⁴. De reținut că volumul apărut este în semn de omagiu postum adus celui care a fost Valeriu Popovschi, omul și istoricul, opera căruia – rămasă, practic în manuscris – este aproape necunoscută publicului cititor. Volumul este îngrijit de Gheorghe E. Cojocar, care a semnat și un consistent *Cuvânt înainte* (p. 5-7), subliniind, între altele că „nu se va putea vorbi vreodată la modul profesionist despre Sfatul Țării, fără a se face referință la studiile și lucrările monografice ale lui Valeriu Popovschi”.

Studiul monografic este alcătuit din două părți distincte, ambele în versiunea autorului, bine definite ca structură și concept totalizator al mișcării de emancipare națională în spațiul dintre Prut și Nistru în anii 1917-1918. Prima parte a lucrării se referă la *Biroul de organizare al Sfatului Țării (27 octombrie – 21 noiembrie 1917)* și este însoțită de un „Studiu” (p. 13-66) și documente publicate (p. 67-184), printre care și procese-verbale ale ședințelor Biroului de organizare a Sfatului Țării (toate 15 ședințe de lucru: între 28 octombrie – 21 noiembrie 1917), pentru prima dată traduse în limba română⁵.

¹ Valeriu Popovschi, *Biroul de organizare al Sfatului Țării. Republica Democratică Moldovenească*, București: Editura Academiei Române, Muzeul Brăilei „Carol I”: Editura Istros, 2017, 366 p. . ISBN 978-973-27-2862-8; ISBN 978-606-654-267-8.

² După un sfert de secol de zbucium și căutări, colegii de la București au înaintat un proiect generos pentru a-i sprijini pe istoricii de la Chișinău. Cu concursul Institutului „Eudoxiu Hurmuzachi” pentru românii de pretutindeni, Academia Română a lansat în decembrie 2016 colecția „Basarabica”, care apare în îngrijirea Editurii Academiei Române și Editurii Istros, **coordonatorii seriei – Victor Spinei și Ionel Căndea..**

³ Cu acest prilej, vicepreședintele Academiei Române, Victor Spinei, a declarat în plenul manifestării, că există numeroase lucrări realizate de oameni de cultură din Republica Moldova care sunt foarte puțin cunoscute în spațiul românesc: „Dincolo de fruntariile actuale ale țării, cu precădere în Republica Moldova, locuiesc entități românești care produc valori culturale și științifice notabile, adesea ignorate sau nu îndeaajuns de bine cunoscute în România, motiv pentru care considerăm oportun să se aibă în vedere publicarea contribuțiilor celor mai reprezentativi erudiți la răsărit de Prut în volume consistente, destinate atât lumii savante, cât și publicului larg interesat de domeniile umaniste și de disciplinele științifice”.

⁴ Primele două volume ale colecției: „Constituția la răscruce de milenii” de Ioan Guceac și „Geneza problemei basarabene – 1812” de Vlad Mischevca, au fost lansate în cadrul manifestărilor prilejuite de aniversarea „Zilei Basarabiei: 99 de ani de la Unirea cu Țara”, eveniment sărbătorit în Aula Magna a Academiei Române pe 24 martie 2017.

⁵ Valeriu Popovschi remarcă faptul că, procesele-verbale ale Biroului de organizare al Sfatului Țării, pentru prima dată au fost publicate în limba rusă, de Ion Țurcanu (Despre activitatea Biroului de organizare al Sfatului Țării, în *Revista de istorie a Moldovei*, nr. 3-4, 1997, p.32-45; idem, *Unirea Basarabiei cu România. Preludii, premise, realizări*, Chișinău, 1998, p. 85-102).

În scurtul cuvânt introductiv, autorul a reușit să cuprindă o privire de ansamblu asupra problemelor istoriografice cu care se confruntă în continuare scrisul nostru istoric. Valeriu Popovschi susține tranșant, precum că nici o lucrare pe parcursul „ultimilor 90-95 de ani”, atât în spațiul românesc, cât și din alte țări, nu a luat în dezbateră structura internă și activitatea propriu-zisă a *Biroului de organizare al Sfatului Țării*, ci s-au limitat doar la constatări de suprafață (p. 14-17). Acesta ar fi fost motivul pentru care, istoricul Valeriu Popovschi, s-a aplecat asiduu asupra surselor cercetate, reușind să reconstituie pagină cu pagină structura internă a organului parlamentar basarabean, evidențiind, totodată cele mai importante laturi ale activității pe care a desfășurat-o pe segmentul istoric cuprins între 27 octombrie-21 noiembrie 1917. Izvoarele istorice ce i-au stat la îndemână mărturisesc că, în ceea ce privește organizarea internă, Biroul a avut un președinte, câțiva vicepreședinți, secretari și o serie de comisii. Adept al stilului concis și clar, istoricul Valeriu Popovschi, prezintă o succintă descriere a lucrărilor Congresului militar-moldovenesc din 20-27 octombrie 1917 și, respectiv deciziile istorice de constituire a Sfatului Țării.

Pentru crearea acestei înalte instituții reprezentative trebuia înființată o structură specială. Astfel, în ultima zi de lucru a congresului, la 27 octombrie 1917, a fost ales din rândul militarilor un comitet, numit *Biroul de organizare al Sfatului Țării*. În ansamblu, activitatea Biroul de organizare al Sfatului Țării era coordonată de un *Prezidiu* din care făceau parte președintele, trei vicepreședinți și doi secretari. Fiecare dintre cei șase membri ai *Prezidiului* era responsabil de o anumită direcție de activitate. *Biroul* a avut cancelaria și ștampila sa, precum și o modestă bibliotecă. Inițial, *Biroul* era compus din 32 de membri în frunte cu președintele Vasile Țanțu, însă treptat, au fost cooptați și alți membri care activau în diverse comisii de lucru. În final se constată că *Biroul* a întrunit în componența sa peste 50 de membri deplin, printre care și principalii lideri ai mișcării de emancipare națională, precum Ion Pelivan, Nicolae Alexandri, Pantelimon Halippa, Ion Inculeț, Gherman Pânteia, Elena Alistar, Anton Crihan ș.a. Calea de mai puțin de o lună de zile pe care a parcurs-o *Biroul* a fost una extrem de grea și anevoioasă, însă scopul propus a fost atins: pe 21 noiembrie 1917, într-o atmosferă solemnă la Chișinău a fost inaugurat organul suprem de conducere al Basarabiei – Sfatul

Țării. Altfel spus, istoricul Valeriu Popovschi realizează că „schimbarea la față” a Basarabiei s-a produs grație activității deosebit de prodigioase a *Biroul de organizare al Sfatului Țării*.

Cea de a doua parte a studiului – *Republica Democratică Moldovenească (Formarea și evoluția. 1917-1918)*, cuprinde trei capitole de bază însoțite de un preambul introductiv cu privire la actualitatea temei și nivelul ei de cercetare științifică. Discursul istoriografic al cercetătorului este unul cuprinzător și include, de fapt, tot spectrul de scrieri asupra problemei – de la cele realizate în istoriografia sovietică de-a lungul unei jumătăți de veac – la cele actuale ce țin de istoria recentă. De fiecare dată a scos în evidență acele erori sau date confuze care persistă în scrisul istoric în legătură cu evenimentele amintite deja.

În opinia lui Valeriu Popovschi, singura lucrare scrisă în baza unui număr destul de mare de documente și materiale de arhivă, în care se descrie pe larg calea parcursă de Republica Democratică Moldovenească și de organul ei suprem de conducere – Sfatul Țării, aparține lui Petre Cazacu

„Moldova dintre Prut și Nistru. 1812-1918”, apărută în 1924 (reeditată la Chișinău în 1992), căreia, de altfel, i se alătură alte câteva lucrări valoroase apărute după anul de grație 1989, și semnate de Gheorghe E. Cojocaru⁶, Anton Moraru și Ion Negrei⁷, Gheorghe Negru⁸, inclusiv cele două ediții – din 1994 și 1998 – ale „Istoriei Basarabiei”, apărute la București. De fapt, suportul principal al lucrării îl constituie documentele de arhivă identificate în diverse colecții atât din Republica Moldova, cât și în arhivele din România și Ucraina (Arhiva regională din Cernăuți). În urma cercetărilor întreprinse, istoricul Valeriu Popovschi ajunge la concluzia că „absolut toate procesele verbale ale ședințelor Sfatului Țării sunt documente unicate” (p. 209), fără utilizarea căroră, practic, este imposibil de cercetat o astfel de temă, ca „Republica Democratică Moldovenească (Formarea și evoluția. 1917-1918)”.

Un interes deosebit pentru cercetător îl prezintă procesele-verbale ale ședințelor Sfatului Țării⁹ din 21 noiembrie 1917 (deschiderea solemnă a înaltului for legislativ), cele din 1 și 2 decembrie 1917 (discutarea și aprobarea Declarației cu privire la formarea Republicii Democratice Moldovenești), cel de la 24 ianuarie 1918 (adoptarea Declarației de independență a Republicii Democratice Moldovenești față de Rusia) și cel din 27 martie 1918 (adoptarea Declarației Sfatului Țării de Unire a Republicii Moldovenești cu România). Aceste documente fundamentale scot în evidență principalele etape ale mișcării de emancipare națională în spațiul dintre Prut și Nistru în anii 1917-1918 și, totodată, varsă multă lumină asupra specificului acestei mișcări în raport cu evenimentele similare petrecute în alte provincii românești aflate sub stăpânire străină.

În prima secțiune a lucrării (cea de a doua parte a volumului), Valeriu Popovschi prezintă o sinteză asupra situației social-politice din Basarabia după revoluția din februarie 1917 din Rusia, consemnând cele mai importante etape din viața provinciei: constituirea Partidului Național Moldovenesc (martie-aprilie 1917) și platforma politică a acestuia, care a servit drept program de acțiune practică pentru marea majoritate a formațiunilor politice apărute ulterior, fie asociații culturale, obștești și profesionale sau partide politice (formulele

naționale din programul partidului se repetă/ se regăsesc peste tot). A trecut în revistă și principalele forme de manifestare politică ale acestor formațiuni în cadrul mișcării de emancipare națională – congresele anului 1917: cel gubernial al învățătorilor din 11-13 aprilie 1917 și cel de al II-lea congres din 25-28 mai 1917, apoi cele județene ale învățătorilor (la Chișinău, Orhei, Hotin, Bălți etc) din primăvara și vara anului 1917; congresul țăranilor din 21-23 mai 1917 și, în sfârșit, congresul militar-moldovenesc ce și-a desfășurat lucrările între 20-27 octombrie 1917 la Chișinău (p. 211-219). Cel din urmă congres amintit este, de fapt, și cel mai important în lanțul evenimentelor petrecute în toamna anului 1917. Istoricul Valeriu Popovschi constată că „toate rezoluțiile congresului – cu privire la armată, școală, pământ – au avut o importanță istorică”, însă două dintre ele au avut un rol decisiv pentru destinul Basarabiei: cea referitoare la autonomia provinciei, din 21 octombrie 1917 și cea cu privire la înființarea Sfatului Țării ca organ suprem de conducere, din 23 octombrie 1917. Congresul militarilor moldoveni a insuflat basarabenilor încredere în forțele proprii, consolidându-le rândurile (p. 219). De aici și rolul deosebit pe care l-a avut Biroul de organizare al Sfatului Țării. Potrivit schemei propuse (la congres) Sfatul Țării urma să fie alcătuit din 120 de deputați, dintre care 70 la sută moldoveni, iar 30 de locuri reveneau reprezentanților diferitelor grupări etnice și profesionale, 10 locuri fiind rezervate pentru moldovenii din Transnistria. Această „schemă de repartizare a locurilor de deputat” în legislativul basarabean va fi modificată ulterior (ședința Biroul de organizare al Sfatului Țării din 6 noiembrie 1917) la cifra de 150 de deputați, proporția de 70 la sută pentru românii moldoveni fiind păstrată (p. 44-47).

Cel de al doilea capitol intitulat „Formarea Republicii Democratice Moldovenești”, include trei subcapitole, care reflectă cele mai importante momente ale *Republicii*: Declarația din 2 decembrie și proclamarea Republicii Democratice Moldovenești; organizarea ei internă. dar și unele considerente în legătură cu simbolurile sale: drapel, imn și stemă. Importante sunt concluziile autorului asupra problemei abordate. Proclamarea la 2 decembrie 1917 a Republicii Democratice Moldovenești este văzută ca o realizare deosebită a mișcării de renaștere națională din Basarabia, semnificând **„un prim pas în direcția desprinderii ținutului de Rusia”** (p. 251). Or, apariția acestui stat a fost dictată mai mult de conjunctura politică a timpului, decât de necesitatea istorică, odată ce evenimentele petrecute în provincie evoluau pe

⁶ Gheorghe E. Cojocaru, *Integrarea Basarabiei în cadrul României (1918-1923)*, București, 1997; idem, *Sfatul Țării. Itinerar*, Chișinău, 1998.

⁷ Anton Moraru, Ion Negrei, *Anul 1918; ora astrală a neamului românesc*, Chișinău, 1998.

⁸ Gheorghe Negru, *Țarismul și mișcarea națională a românilor din Basarabia*, Chișinău, 2000.

⁹ Sfatul Țării. Documente (I). Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Ion Țurcanu, Chișinău, Știința, 2016, P?

fundalul celor petrecute în Rusia și se supuneau unor legități specifice. Astfel, încât structura internă, în primul rând, cea politică, reprezenta o diversitate de instituții, unele moștenite de la vechea orânduire țaristă, altele formate noi.

Vom reține, de asemenea, precizările lui Valeriu Popovschi în legătură cu simbolurile noii Republici. Cercetătorul constată că pe parcursul scurtei perioade de existență, n-a fost emis nici un document special privind drapelul și imnul ei de stat. Totodată, întreg procesul de renaștere națională pe parcursul anului 1917, s-a desfășurat sub flamura tricolorului și a acordurilor imnului cunoscut, „Deșteaptă-te, române”. Cât privește stema Republicii – vechea stemă a Moldovei istorice, reprezentând capul de bour cu steaua între coarne, soarele sau roza în partea dreaptă și secera lunii în stânga – o găsim imprimată pe cele mai importante acte din această perioadă, inclusiv pe istoricul Act – Declarația de Unire cu România, votată de Sfatul Țării la 27 martie 1918.

În cel din urmă subcapitol, al treilea, cercetătorul urmărește atent evoluția Republicii Democratice Moldovenești în raport cu evenimentele declanșate la începutul anului 1917: starea alarmantă din ținut, creată odată cu sosirea la Chișinău din Odesa a „Front-otdelului” bolșevic încurajat de guvernul de la Petrograd și care trecuse la acțiuni teroriste în vederea acaparării puterii și lichidării Sfatului Țării, mai ales după arestarea și dezarmarea la gara feroviară (6 ianuarie 1918) a regimentului de soldați ardeleni venit de la Kiev; slaba pregătire de apărare a cohortelor moldovenești, puține la număr; decizia guvernului român de a-și introduce imediat armatele în Basarabia, pentru asigurarea ordinii în ținut și sfârșitul crizei guvernamentale; proclamarea independenței Ucrainei la 13 ianuarie 1918 și intenția agresivă a acesteia de a anexa Basarabia.

Toți acești factori, atât interni cât și externi, au dus în final la proclamarea la 24 ianuarie 1918 a independenței Republicii Democratice Moldovenești, care este apreciată de Valeriu Popovschi ca începutul unei noi etape a mișcării de renaștere și eliberare națională.

Prin dobândirea independenței și desprinderea de Rusia, provincia a făcut pasul decisiv în direcția unirii cu Țara.

La fel de bine argumentată este și secțiunea în care este analizat procesul de elaborare a constituției Republicii Democratice Moldovenești și „a celei a Basarabiei autonome”.

Valeriu Popovschi susține că pentru prima dată în mod oficial chestiunea elaborării unei constituții a fost abordată de premierul Daniil Ciugureanu chiar în cadrul ședinței Sfatului Țării din noaptea de 23 spre 24 ianuarie 1918, când a fost adoptată declarația de independență a statului moldovean (p. 297). În mare, vom observa că au fost elaborate două proiecte de constituție: unul de *Societatea juridică moldovenească* (asupra căruia s-a lucrat pe parcursul lunilor februarie și martie 1918) și publicat în presă pentru a fi discutat de populație; și cel de al doilea – *zis al Basarabiei autonome – pregătit de Comisia constituțională a parlamentului basarabean* în noiembrie-decembrie 1918 și tipărit „în 100 de exemplare” (p. 298)¹⁰.

Ambele proiecte, în virtutea unor reale circumstanțe istorice, au rămas doar pe hârtie, nefiind nici discutate, nici aprobate.

Cu toate deficiențele și lacunele, care sunt conținute în aceste proiecte de constituție, importanța acestora ca document istoric al timpului este una inegalabilă. Ele ne ajută să înțelegem mai profund realitățile basarabene din anii 1917-1918.

Lucrarea lui Valeriu Popovschi cuprinde în anexe și textele ambelor proiecte de constituție (p. 325-346).

Ultima parte a lucrării cuprinde o analiză succintă a evenimentului „Unirii Republicii Democratice Moldovenești (Basarabiei) cu România”.

Problema, în ansamblu, în opinia cercetătorului, și-a găsit o amplă oglindire în istoriografia națională. Perspectiva de abordare este una critică și include cele mai reprezentative lucrări ale subiectului luat în dezbateri.

Două etape, absolut distincte, sunt relevate în procesul de constituire și evoluție a Republicii Democratice Moldovenești: prima etapă o constituie intervalul de timp cuprins între 2 decembrie 1917, data decretării republicii, și 24 ianuarie 1918, data proclamării independenței ei față de Rusia.

La rândul său – Declarația de independență de la 24 ianuarie 1918, a pus bazele celei de a doua etape, care s-a încheiat la 27 martie 1918, prin Unirea Republicii Democratice Moldovenești (Basarabiei) cu patria-mamă, România.

¹⁰ Un exemplar al acestui proiect de Constituție a fost identificat de Valeriu Popovschi în colecția Arhivei Istorice Centrale din București.

Despre rost la intrarea în post

Bianca FOLESCU

„A fi în rostul lui = a fi acolo unde îi este locul, unde se cuvine să fie.”

Nu de puține ori, auzim în jurul nostru cuvântul Rost. De multe ori l-am rostit și eu fără a-i da vreo valoare deosebită.

Dar acum, trecută prin experiența schimbării statutului din cel al unei orășence get-beget în acela de venetică într-un sat dobrogean, în sfârșit am înțeles! Rostul e cheia! Rostul e ancestral!

Așezată pentru timp îndelungat din viitor în gospodăria mea din Vișina, am trăit mici împliniri, venite rând pe rând, care mi-au născut sentimentul că totul aici este fluent, că vine de la sine, că se întâmplă fiindcă probabil cineva, undeva, acolo sus, a construit un puzzle special pentru mine.

Azi nu mai caut explicații la mai nimic. Azi, caut doar soluții, fiindcă mi-am descoperit rostul. Acum știu că pentru mine veșnicia s-a născut la sat, în acest sat.

Știu că rolul meu aici este mai mult decât acela de a învăța cum se cultivă o

grădină, sau cum să îngrijești o herghelie de cai, e mai mult decât ceva egoist. Am depășit limita egoului și caut să mă dăruiesc, în toată maturitatea mea educată, în a planta.

Cred cu tărie că sănătatea românului nostru poate fi regăsită doar prin educație la rădăcină. Și unde în altă parte sunt rădăcinile noastre dacă nu în pământul acesta frământat de piciorul țaranului.

La sat mai sunt puțini țărani. Cei rămași își mai aduc aminte de Rost, dar sunt bătrâni și oarecum neputincioși. Ceilalți nu știu că nu mai sunt țărani, iar media ne-a ajutat să construim o pătură hibridă, care nu știe de unde vine, unde îi este locul și ce ar trebui să facă.

Antagonic, în timp ce această pătură de oameni agonizează spre lumea modernă de la oraș, stricând, parcă în ciudă, bunele obiceiuri străvechi, eu îmi regăsesc liniștea în acest colț de rai din laguna Razelmului.

Mai cred în rostul învățaturii primite în anii tinereții! Am priceput acum că am datoria morală de a reconstrui rădăcini solide acestui sat, de a-i da speranța de mai bine, pierdută în vârtoarea timpului.

Sărut pământul acesta, privesc spre cer și CRED!

Elise Stan: „Folclorul este cartea noastră de vizită”

Adina BOCAI

Ana-Maria ȘTEFAN

Este una dintre emblemele Televiziunii Române, fiind un renumit producător TV și un cunoscut și important folclorist. A absolvit Conservatorul ca șefă de promoție, avându-l profesor pe marele Harry Brauner și și-a început activitatea profesională la catedră. Elise Stan este și o colaboratoare de excepție a Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, fiind, an de an, președinta juriului Festivalului – Concurs Național de Interpretare a Cântecului Popular Românesc „Dan Moisescu”. În prezent, realizează la Televiziunea Română o emisiune de folclor relativ nouă, aflată la al doilea sezon: „Vedeta populară”. Alături de echipa sa, Elise Stan s-a aflat la începutul lunii februarie la Constanța pentru a căuta vedete populare în Dobrogea, prilej cu care a avut amabilitatea să ne acorde și un scurt interviu.

de gen din țară, unde am constatat că sunt din ce în ce mai mulți tineri talentați și acum mesajul pe care îl dă această emisiune este tocmai acesta: să ne păstrăm adevăratele valori. Într-o lume a globalizării totuși să ne individualizăm prin ceea ce ne este nouă specific, iar cântecul popular cred că trebuie păstrat din generație în generație pentru că este de neprețuit.

Care este publicul țintă al emisiunii „Vedeta populară” și ce mesaj are emisiunea?

Mai întâi trebuie spus că „Vedeta Populară” este un talent-show pe folclor, primul și singurul de pe piața media din televiziunile din România, și a fost gândit tocmai ca aceste elemente ale tradiției populare să nu fie date uitării. Televiziunea Română și-a propus să facă această emisiune tocmai pentru că este televiziunea publică și noi privim cu maximă responsabilitate datorită pe care o avem față de publicul larg, aceea de a implementa în sufletele tuturor această dragoste, această iubire pentru ceea ce ne definește ca neam. Nu sunt vorbe mari. Eu zic că folclorul este cartea noastră de vizită, este ceea ce ne reprezintă, și tocmai de aceea este domeniul care trebuie aprofundat într-o oarecare măsură de toată lumea. Acum sunt foarte mulți tineri care s-au apropiat cu dragoste, cu pasiune de cântecul popular, lucrul acesta eu l-am putut observa pentru că am mers la foarte multe festivaluri și concursuri

Care este profilul concurenților și care sunt beneficiarii direcți ai acestei emisiuni?

Tocmai pentru că sunt foarte mulți aceia care se apropie cu dragoste de cântecul popular, noi nu am dorit să punem limită de vârstă. La prima preselecție pe care am făcut-o pentru sezonul întâi au venit și foarte mulți copii. Atunci ne propusesem să lăsăm cale liberă tuturor doritorilor de cânt popular și au venit foarte mulți copii, tineri, maturi, dar și oameni foarte în vârstă. Acum, însă, am separat vârstele copilăriei pentru că, totuși, nu putem să punem în balanță vocile de copii cu vocile adulților și atunci pentru al doilea sezon ne propunem să avem concurenți cu vârsta minimă de 16 ani, iar vârsta maximă nu are limită. De fapt și la sezonul trecut am avut concurenți trecuți de 80 de ani, unii dintre ei ajungând până în semifinală și având succes la marele public. Noi ne adresăm tuturor acelor care vor să vină la concursul nostru și am avut surprize plăcute să constatăm că au fost oameni talentați care probabil nu au avut posibilitatea să își dezvolte acest har de la Dumnezeu în timpul tinereții sau maturității și acum la bătrânețe au vrut să arate că, totuși, ei iubesc cântecul popular. Am avut chiar și de aici, din Constanța, o doamnă de 84 de ani care a venit la concursul nostru și s-a prezentat onorabil.

Unde au mai fost organizate preselecții pentru acest sezon?

Suntem încă la începutul lor, dar am fost deja în două orașe, la Cluj și la Oradea. Acum suntem la Constanța, iar peste două zile la Iași, apoi la Craiova, București, Timișoara.

Ce loc ocupă în prezent folclorul în preferințele telespectatorilor și ce loc ocupă într-o ierarhie a priorităților culturale din România?

În întrebarea dumneavoastră sunt două lucruri total separate. Sunt două lucruri pe care noi le avem în vedere în acest moment. Emisiunea „Vedeta populară” are o audiență fabuloasă în acest moment, o audiență foarte mare, ceea ce ne arată că publicul este dornic să vadă emisiuni de folclor, este dornic să revină la obârșii pentru că totuși cântecele noastre îi readuc pe cei vârstnici în anii tinereții, pe cei plecați de acasă la locurile natale, celor mici, tinerilor, abia acum le deschid orizontul spre ceea ce înseamnă frumusețea melosului popular, frumusețea versului tradițional popular și tocmai așa se explică audiența extraordinar de mare pe care a avut-o emisiunea „Vedeta populară” la primul sezon. La a doua întrebare pot să vă spun că interesul față de folclor în cultura românească, după opinia mea, este destul de mic. Ar trebui să existe o sincronizare între preferințele publicului și agenda publică, dar lucrurile nu stau chiar așa. Aceasta este părerea mea din ce constat câteodată cu tristețe, câteodată chiar cu îngrijorare, pentru că nu se acordă suficientă atenție folclorului românesc. Și când spun lucrul acesta argumentez prin faptul că la noi nu se studiază în școlile generale nimic. Sunt, într-adevăr, în orele de muzică, pe la clasa a VII-a, câteva ore de folclor care sunt făcute în cadrul orelor de muzică, dar, există țări în jurul nostru, în apropierea noastră, care acordă atenție și dacă noi, la rândul nostru, nu vom fi atenți, s-ar putea să pierdem ce avem. Eu gândesc că lucrul acesta ar trebui făcut într-un cadru instituționalizat, conform unei strategii pe termen lung, pentru că e păcat. Interesul publicului încă este unul foarte mare, dar cu timpul acest interes s-ar putea să dispară puțin câte puțin dacă el nu este cultivat și nu este susținut prin programe bine definite.

Rolul televiziunii naționale este unul esențial în acest sens și se cuvine să mulțumim conducerii Televiziunii Române pentru că a inițiat și susține un astfel de program dedicat în totalitate folclorului românesc.

Ce așteptări aveți de la concurenții de la Constanța? Credeți că se deosebesc prin ceva mai special dobrogenii față de cei din alte zone ale țării?

Nu pot să spun că folclorul dobrogean sau interpretii din Dobrogea se deosebesc de cei din celelalte zone etnofolclorice ale țării. Fiecare zonă are frumusețea ei, vine cu bogăția ei, cu varietatea ritmico-melodică ce definește folclorul din zona respectivă și cu certitudine fiecare folclor are frumusețea lui. Eu nu fac niciodată o ierarhie și nici nu întocmesc un top al zonelor etno-folclorice. Sigur, preferințele fiecărui telespectator se duc către o anumită zonă pentru că este firesc să se întâmple așa. Cei mai mulți preferă cântecele ținutului natal, este și normal să fie așa. Lucrul acesta noi nu l-am individualizat într-un fel anume în emisiune. Am dat importanță fiecărei zone folclorice și fiecărui concurent în parte, fiecărui interpret. Așteptările noastre sunt aceleași în fiecare zonă în care mergem. Ceea ce pot să spun, însă, despre zona Dobrogei, este că ne dorim, într-adevăr, să avem mai mulți concurenți și când spun lucrul acesta mă refer la faptul că de-a lungul timpului s-a văzut că sunt mai puțini interpreți de muzică populară în Dobrogea decât în celelalte zone folclorice, iar eu întotdeauna i-am încurajat pe interpreții din Dobrogea să continue cariera artistică tocmai pentru că sunt puțini și au șanse mai mari. În Moldova, spre exemplu, în Ardeal, sunt foarte mulți care cântă și dacă sunt 200 – 300 de interpreți este greu să îți croiești un drum. Trebuie să fii într-adevăr formidabil ca să poți să ajungi în vârful piramidei. Pe când în Dobrogea, sunt puțini și atunci ai mai multe șanse să accezi la un loc fruntaș. Și din această cauză eu îi încurajez întotdeauna pe interpreții din Dobrogea să continue și să își făurească o carieră artistică în domeniul cântecului popular.

Cât de mult contează aici componenta multiethnică a zonei?

Deși noi ne adresăm în principal folclorului românesc, totuși, tocmai ca să nu minimalizăm nici folclorul minorităților care coexistă pe teritoriul țării noastre, în cadrul semifinalei am dat posibilitatea concurenților care au avut prilejul să ajungă în semifinală să își aleagă un cântec care să reprezinte o etnie conlocuitoare de la noi din țară. Iar aici, în Dobrogea, există această multiculturalitate care trebuie neapărat încurajată și promovată și valorificată cu certitudine. Și ceea ce este lăudabil este că pe teritoriul Dobrogei toate etniile conviețuiesc în bună pace și noi încurajăm lucrul acesta.

Ziua Internațională a Cititului Împreună

Ana-Maria ȘTEFAN

„Sunt o parte a tot ceea ce citesc!” (Theodore Roosevelt)

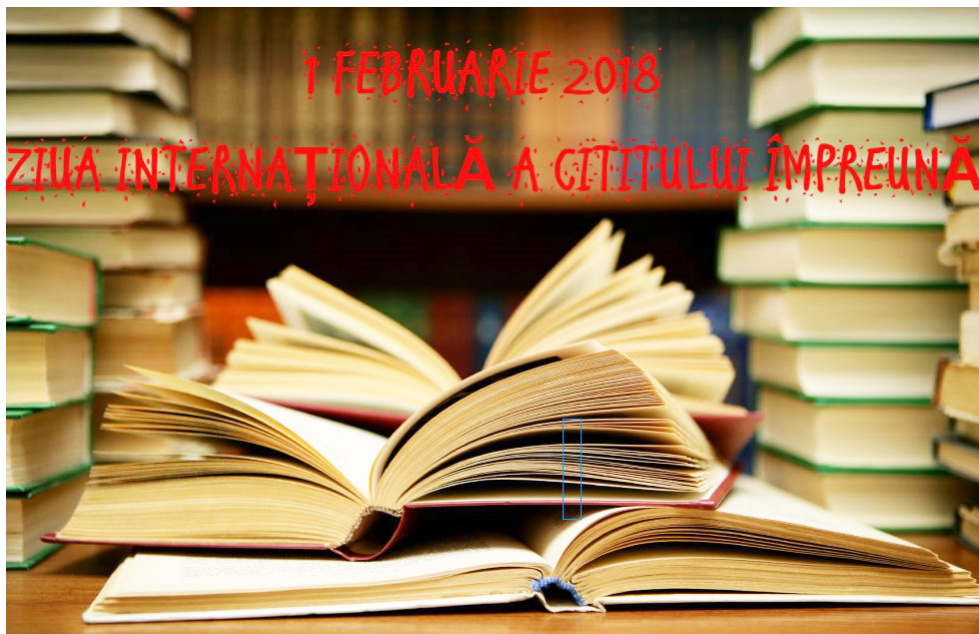
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”, a organizat la inițiativa lui Dan Cojocaru sărbătorirea Zilei Internaționale a Cititului Împreună, într-o manieră inedită și deosebită, la Asociația Nevăzătorilor din Constanța. Dan Cojocaru este cel care a colaborat frecvent cu Asociația Nevăzătorilor, contribuind la înființarea unei trupe de teatru numită „Tetis”, dar pentru mine a fost „o premieră”.

Acolo, am fost întâmpinați cu zâmbete, cu căldură și cu o bucurie de nedescris.

Nespus de emoționată, am luat parte și eu la acest eveniment, la care ni s-a alăturat și colega noastră de la Teatrul de Stat Constanța, actrița Luiza Martinescu. Și așa, cu entuziasm, cu vocea tremurândă, cu nerăbdare, cu bucurie și cu vocile încărcate de emoție, membrii Asociației Nevăzătorilor au citit în sistemul

de scriere Braille poezii ale unor mari autori precum: Mihai Eminescu, Ion Minulescu, George Coșbuc, Adrian Păunescu și alții. Cuvintele nu sunt de ajuns pentru a descrie stările, senzațiile și sentimentele stârnite în mine, căci am fost profund impresionată, iar talentul lor nativ de a interpreta și entuziasmul cu care au realizat acest lucru m-au copleșit de-a dreptul! Este incredibil cât talent se poate ascunde în acești oameni absolut minunați.

Am citit mai apoi împreună, pe roluri, piesa „Comedia celui care a luat de nevastă o femeie mută” de Anatole France, pe care o vor prezenta în fața publicului în luna martie, piesă aleasă chiar de ei. Cred că putem constata din titlul piesei gustul evident pentru ironie și umor fin, pe care îl aplaud zâmbind și îl îmbrățișez totodată, căci un umor fin ne relaxează, ne detensionează și chiar ne ajută să înțelegem prin revelația hohotului de râs ce prejudecăți și rigidități mentale ne țin adesea prizonieri într-o stare de limitare și încordare în situații care, uneori, văzute din afară devin incredibil de hilare. Astfel, unindu-ne glasurile și vibrațiile sufletești, am reușit să scăpăm de tensiune, să creăm o atmosferă relaxată, propice

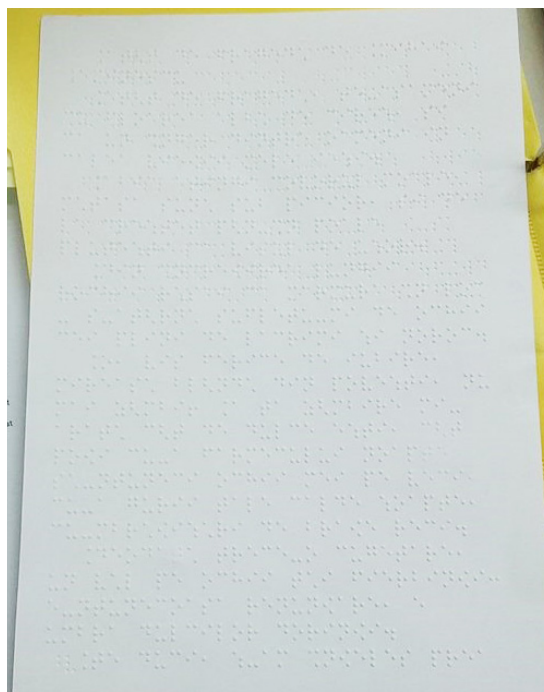
unei lecturi pentru o piesă de teatru, dar mai ales să ne apropiem mai mult unii de ceilalți și să ne cunoaștem mai bine. Entuziasmul cu care au participat la acest eveniment și curajul cu care s-au apropiat de personajele din piesă sunt remarcabile.

Un alt aspect demn de aplauze este primul Festival de Teatru pentru persoanele cu deficiențe de vedere, care va avea loc în luna septembrie a acestui an la Constanța. De altfel, aceasta nu este prima manifestare teatrală la care membrii Asociației Nevăzătorilor din Constanța participă, în luna decembrie a anului 2017 prezentând pe scena Teatrului de Stat Constanța un spectacol de divertisment care a îmbinat texte (după Mircea Crișan, Puiu Maximilian și Constantin Tănase), muzică, momente vesele și dans. Și-au manifestat totodată dorința de a avea o viitoare colaborare cu actorii Teatrului de Stat din Constanța și cred că merită tot sprijinul!

**„S-atârnă sufletu-mi de ochii
Cei plini de lacrimi și noroc.”**

(Atât de fragedă de Mihai
Eminescu)

De la voci la pași, sunetele pot crea o imagine mintală. Pentru un nevăzător, vocea unei persoane reprezintă identitatea acesteia. În plus, o persoană nevăzătoare e atentă la tonul vocii, care poate transmite o varietate de emoții. Cred că potrivit acestor aspecte, mi-a revenit în dar înainte de a pleca poezia marelui Mihai Eminescu „Atât de fragedă” în sistemul de scriere Braille, oferită de unul dintre membrii Asociației Nevăzătorilor – Radu Vasile. Un dar sensibil care m-a impresionat enorm și pe care îl voi păstra de-a pururi ca pe o amintire de

*Poezia „Atât de fragedă” de
Mihai Eminescu în sistemul de scriere
Braille*

neprețuit.

Tot cu ocazia Zilei Internaționale a Cititului Împreună, am fost invitați (de această dată) la sărbătorirea evenimentului de către Biblioteca Județeană I.N.Roman Constanța alături de elevii Școlii Gimnaziale nr. 38 Constanța. Acolo am descoperit mici talente, am citit împreună și de această dată, încercând totodată să îi facem să descopere frumusețea cititului *Căci un cititor poate să trăiască o mie de vieți înainte de a muri. Cel care nu citește trăiește o singură viață!* (George R.R. Martin)

La final, copiii au primit cărți de Jules Verne și au promis că le vor citi și că vor reveni la bibliotecă, „templul” culturii și al informației unde s-au citit fabule, s-au interpretat personaje și s-au tras morale căci *citind mereu, creierul uman va deveni un laborator de idei și imagini, din care vei întocmi înțelesul și filozofia vieții!* (Mihai Eminescu)

E pecetluit cu roșu

Ioan ADAM

Ce spun culorile? Care e limbajul lor? Dacă, așa cum observa Lucian Blaga, există o „adecvare a ornamenticii la duh”, atunci trebuie să fie și o armonie secretă, o potrivire a cromaticii la spiritul fiecărui neam. Nu există un limbaj universal al culorilor, fiecare popor interpretându-le în felul său. O retrospectivă, fie și sumară, a expresiilor românești care implică în structura lor diverse culori, ne trădează repede limbajul ascuns, codificat de sute și mii de ani.

Albul, de pildă, semnifică inocența, curățenia, fericirea, iar în anumite cazuri este un revelator al adevărului. „Fiziologiile” lui Costache Negruzzi din ciclul *Scrisori la un prieten*, prin care eminentul prozator inaugura la noi genul epistolar, se intitula **Negru pe alb** tocmai fiindcă se urmărea punerea în lumină a contrastelor epocii de tranziție din anii 1840-1850. Când, rar de tot, evada din azi, gândindu-se și la un mâine mai îndepărtat, românul îi povățuia pe cei din jur, dar și pe sine însuși, **strânge bani albi pentru zile negre**. Banii albi ar fi cei din nichel și argint, monede oricum mai umile decât cele din aur, însă înțelepciunea, aproape occidentală, implicată aici este că averile mari se constituie mai ales din economisirea statornică a sumelor mici.

Eroii, vitejii din cântecele noastre epice au fața albă, adică senină, curată, limpezită prin necesara toaletă de dimineață: „Până-n ziuă se scula/ Fața **albă** că-și spăla/ Barba **neagră**-și pieptăna.” În Orientul Îndepărtat, albul e, dimpotrivă, o culoare de doliu, iar negrul un semn de vitalitate și energie.¹

¹ În trecutul îndepărtat (în neolitic), dar și în Evul Mediu, albul și negrul aveau și la noi accepții similare acelor din Orient. Într-un interesant studiu, în care folosește – din păcate fără ghilimele – teze ale lui Mircea Eliade din *Istoria credințelor și a ideilor religioase*, Ovidiu Popescu semnala descoperirea unor statuete neolitice, esențializate uneori până la un os (o falangă de os), simbolizând moartea. „Culoarea albă sau alb-galben – adăuga cercetătorul – este rezultatul procesului de descompunere a cadavrului. Oasele au această culoare.” Tot el menționa că în perioada feudală existau la noi „practica înmormântării cu mască de tip cămașă” și un substitut al acesteia – „pânza de față”. În privința culorii negre, Ovidiu Popescu susținea – surprinzător pentru noi, cei de azi – că aceasta „transmite mesajul fertilității”: „Faptul că la înmormântare, femeile vin îmbrăcate în negru, nu dă simbolul de doliu. Din contră, femeia este asociată pământului, care dă naștere vieții sub toate formele ei, iar culoarea neagră [re]prezintă fertilitatea femeii. Ea este aptă a da naștere vieții. Se prezintă același mesaj al perpetuării vieții. Vine din epoca neolitică și constituie un cult agrar.” (v. Ovidiu Popescu, *Mitologia culorilor*, în *Ardealul literar și artistic*, VI, 3-4, 2002, p.68-69). Un limbaj popular al culorilor cu accepții similare celor de azi a fost analizat de G. Coșbuc în esul *Cum înțelege românul culorile?*, publicat pentru prima oară în *Albina*, IV, 11, 10 dec. 1900, p. 284-287 și 12, 17 dec. 1900, p. 310-312. Textul a fost inclus în *Opere alese*, IV, ed. cit., p. 92-96.

Galbenul e în schimb – la românii moderni – un indiciu de boală ori de spaimă. Nu întâmplător celor bolnavi de hepatită li se spune în limbajul popular că suferă de **gălbănare**. Insul care află vești neplăcute și intră brusc în panică **se-ngălbenește la față**. De aici până la o accepție funerară nu-i decât un pas, făcut de-alminteri de Alecsandri când descria cadavrul haiducului Groza: **galben ca făclia de galbenă ceară**.

Verdele, mult invocat în baladele și cântecele românești, semnifică tinerețea, puterea, și nu-i o întâmplare că mai toate doinele noastre încep cu **foaie verde** sau **frunză verde**.

Foarte productiv, ca trunchi de zicale, este și **roșul**. Cuvântul, derivat din latinescul *roseus*, semnifică prin excelență **sănătatea, viața**.² În poezia folclorică, dar și în cea cultă, fetele sunt frumoase când au obraji roșii, rumeni ca mărul. În celebra **Floare albastră**, iubita își face un portret sumar, dar extrem de expresiv, deși e „pictat” în numai două culori: „Și de-a soarelui căldură/ Voi fi roșie ca mărul,/ Mi-oi desface de-aur părul/ Să-ți astup cu dânsul gura.”

O foarte interesantă substituție a culorilor e de aflat într-unul din „cântecele țigănești” traduse liber de Miron Radu Paraschivescu după **Romancero gitano** de Federico García Lorca. Poetul spaniol exclama: *Verde que te quiero verde./ Verde viento. Verde ramas./ El barco sobre la mar/ Y el caballo en la montaña*, versuri care tălmăcite în românește de Teodor Balș sună așa: „Verde, cât de drag mi-ești, verde/ Verde vânt. Și ramuri verzi/ Barca peste marea verde,/ Calul, când în munți se pierde”. Năvălit, din tinerețe, la comunism, Paraschivescu „traducea” așa: „Drag mi-a fost de când mă știu/ roșu-aprins și stacojiu,/ Iuntrea roșie pe unde,/ calul roib suind la munte.” Câte nu s-ar putea spune la noi despre trecerea atâtor și atâtor de la verde la roșu și, de la o vreme, și invers.

² „Credința într-o supraviețuire post-mortem pare demonstrată, pentru cele mai vechi timpuri, prin utilizarea ochiului roșu, substituit ritual al sângelui, deci «simbol» al vieții. Obiceiul de a presăra cadavrele cu ocră este universal răspândit, în timp și spațiu, de la Ciu Ku-tien până pe coastele occidentale ale Europei, în Africa până la Capul Bunei Speranțe, în Australia, în Tasmania, în America până în Țara de Foc” (v. Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, I, Traducere de Cezar Baltag, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p.7-8),

Roșul, confiscat de totalitarism (gândiți-vă la **gărzile roșii**, la **Armata Roșie!**), n-a avut întotdeauna, la români, o accepție „revoluționară”. Cele mai bune unități din vechea cavalerie munteană erau formate din **roșii** sau **roșiori**. Ei alcătuiau, scria Miron Costin, „curtea”, adică garda domnilor. Ciudat, dar simptomatic lucru, dragonii englezi erau și ei, până spre 1900, îmbrăcați în roșu, culoare la care s-a renunțat abia după războiul cu burii, deoarece cavaleriștii înveșmântați așa erau ținte perfecte pentru pușcașii africaneri.

Între **roșu** și **alb** sunt în cromatica românească legături secrete. Cum spuneam, albul e un simbol al inocenței. Dar și roșul. Același Miron Radu Paraschivescu a fost autorul unui **Cântic de față mare** în care îngemăna culorile: „Fată albă ca de cretă/ (doar obraji ca bujorii)/ adorată și secretă,/ nu ne bănuiai fiorii.” Pudoarea, care stătea atât de bine fetelor, se deconspira prin **roșeața obrazilor**. Pudicii, rușinoșii, specie pe cale de dispariție acum, se înroșeau la față. Acum, se înroșesc mai ales **mânioșii**, artăgoșii, mitocanii care nu se pot controla. Țăranii spuneau cândva: **i s-a făcut negru înaintea ochilor**. Acum până și **DEX-ul** (**Dicționarul explicativ al limbii române**) nu mai reține decât varianta **a vedea roșu înaintea ochilor**, semn că lumea românească s-a cam îmbolnăvit de violență. Avem tot mai puțini pudici și tot mai mulți neurastenici care **se roșesc de furie la față** ori **până-n albul ochilor, făcându-se roșii ca focul, ca**

racul și ca sângele.

Roșul a intrat și-n onomastică. E o cale lungă de la **împăratul Roș** din basmul **Harap-Alb** al lui Creangă la Ion **Roșu** (meritos eminescolog dispărut prematur!), la Ana **Roșculeț** (nuvela care i-a adus necazuri lui Marin Preda sub comuniști). În **Dicționar al numelor de familie românești** (Editura Științifică și Enciclopedică, 1983) Iorgu Iordan semnală și alte derivate: **Roș(e)anu, Roșca, Roșcan(u), Roșcăneanu, Roșian(u)**.

Despre expresia, mult folosită înainte de 22 decembrie 1989, conform căreia cutare sau cutare fenomen **traversează ca un fir roșu** (istoria, literatura, luptele etc.) cred că vă este lehamite.

Acum trei-patru decenii se mai spunea încă **e pecetluit cu roșu**. Până prin 1970 coletele poștale se sigilau cu **ceară roșie**. Era de fapt o asumare tacită a unor atribuții proprii cândva doar domnitorilor. Uricele, hrisoavele domnești se pecetluiau cu ceară roșie. Era un privilegiu exclusiv domnesc. Dimitrie Cantemir afirma în **Descriptio Moldaviae** că aceasta era **pecetea gospod**, adică sigiliul, ștampila domnului. Funcționarii mai mărunței utilizau ceara galbenă, simbol al spaimei în fața autorității domnești. Iată deci că și ceara are elocvența ei secretă.

De Marțea Ciorilor

Adrian NICOLA

Ziua bună la dumneavoastră, oameni buni!

Din vechime multe lucruri bune s-au aflat, că de când e lumea lume pe pământul ăsta omul a adunat unul de la altul înțelepciune și vorbe bune, pe care le-a trecut din gură în gură până ce au ajuns și la mine, iar de la mine la dumneavoastră, măcar când am pofta a le spune.

Cum bine știți, domniile voastre, lumea cea din vechime carte nu știa, pentru că nu prea ajunseseră buchiile prin ogrăzile lor, așa că unul de la altul au învățat ce și cum, încă abia spre bătrânețe a devenit omul înțelept, după ce țeasta i s-a îmbuibat de vorbe și de fapte trebuitoare.

Așa era și cu aratul și cu semănatul, cu creșutul animalului sau orătăniei din ogradă. Că dacă întrebai pe vreunul din vreun sat „Ce faci tu, vere, dacă ți se betegește o oaie?”, multe a-ți spune nu știa el pe dată, că poate nu le avea orânduie în minte cum ai fi vrut tu, dar ți spunea „Fac și eu ce a făcut tata”. Și dădea fuga la tatăl lui, dacă mai trăia, sau la alt uncheaș ori om bătrân de-l întreba: „Ce faci dumneata atunci când ți se betegește oaia?”. Iar acesta știa a-i arăta calea cea bună. „Crestezi ușurel cu brișca bine ascuțită pielea de sub coadă, iei sânge de acolo și din sângele ăla le bagi celorlalte.” „Și îi trece numai cu atât?” „Poate nu, dar boala nu se mai lipește de celelalte. Dai una și scapi turma.” Așa învățătura ajungea la tot satul, de la unul la altul și din vreme în vreme, de până în zilele noastre s-a păstrat.

Așa am făcut și eu când prietenul meu, Gheorghe din Vârtop, m-a întrebat cum se păzeau pe vremuri holdele de stricăciuni. De tăciune și de sfoiag, de mană și plesniture grindinei, dar mai ales de găngăniile pământului și cerului, de ciori și alte păsări ale văzduhului care trebuiau să ciugulească și ele ca să-și ducă viața. Și nici pe acestea, pe păsări, nu puteai să le gonești mereu sau să le omori pe toate, căci te trezeai anul următor cu ogorul plin de viermi și de omizi sau lăcuste, de care, în lipsa lor, nu avea cine te scăpa. Acum, să vă spun drept, cu prietenul acesta al meu eu știu ce e, nu că el nu ar avea cunoștință cum se păzeau holdele încă de la semăntură, când bobul se afunda în pământul cum îi untul, arat și mărunțit, dar simțeam că voia

să mă încurce. Nu am mers la tata, căci drum către dânsul, acolo unde este acum nu s-a născocit, dar mi-am adus aminte de obiceiul din casa noastră, atunci când eram copil și vedeam toate cu alți ochi decât în vremurile din urmă..

Pe prima zi de marți din Postul Mare, cel al Sfintelor Paști, o numeau ai mei Marțea Ciorilor, iar maica –așa o strigam noi pe bunica din partea mamei - se gătea dis de dimineață de această zi, prima de după Spălăcania ce urma la lăsatul secului de brânză.

Dacă nu știți, eu vă spun, pentru că nu mă doare gura și nu-i dau degeaba mâncare. Spălăcania era prima zi din Postul Mare. Doar atunci era voie să mai mănânci ce mai rămânea prin blide din mâncarea de dulce, căci era păcat de Dumnezeu să o izidești sau să o arunci câinilor, mai ales când ea era puțină și făcută cu multă trudă. După aceea toate tingirile și oalele și blidele casei se frecau cu nisip, se spălau cu leșie, până ce le pieria mirosul și gustul de carne, brânză și alte cele ce nu se mai mâncau apoi, pregătindu-le pentru post. Spălătul vaselor, de-împreună cu ultima mâncare de dulce se numea Spălăcanie, pentru că în ziua aceea și sufletul, nu numai blidele, îl spălai și te pregăteai să treci cu bine, cu smerenie și curățenie, postul. Chiar dacă voi supăra pe mulți, vă spun și că în ziua aceea, de Spălăcanie, mulți bărbați umblau pe două cărări, adică amețiți de băutură. Ziceau ei că erau „rămași” de cu o zi înainte, de când se petrecea Lăsatul Secului, dar până la urmă trebuiau să recunoască: „se spălau” prea mult pe dinți cu cele rachiuri, chipurile ca să li se ducă mâncarea de dulce dintre ei.

Cum vă spuneam, dimineața maica puneă furca în brâu și îi lega caier nou din lână curată, albă, scărmanată, dărcită și spălată din vreme, și torcea un fir cât să acopere lemnul alb al fusului. Fusul și furca le puneă bine, că nu mai era voie să lucreze cu unelte ascuțite în ziua aceea, iar firul îl atârna la fiarele vetrei. Acolo îl ținea până când se ieșea cu plugul la arat, iar firul acela, negru ca... cioara, îl agăța de cornul plugului, să gonească lighioanele de lângă semăntură.

Mai plămădea maica și niște turte din tărâțele grâului, le cocea pe plită și mă trimitea pe mine cu

ele. „Du-te până la lotul nostru”, îmi zicea, căci atât ne mai rămăsese din pământul lor, care oricum nu fusese prea mult, un lot, „și pune-le bine, la vedere, să le mănânce ciorile, să se sature și ele, și să ne lase viile, pomii și semănătura în pace anul acesta.”

Și îmi mai dădea maica un șervet, un prosop din pânza țesută de ea, în care adunase firimiturile rămase de la Spălăcanie, să le pun și pe acelea pe ogor pentru furnici, lăcuste, omizi și alte lighioane care nu trebuiau să mănânce recoltele.

Când mă întorceam eu de la lot, pe masa din odaie era pus blidul cel mare, de lemn în care se lăfăiau, galbene ca mierea teiului, boabele de porumb fierte, cu aroma lor care amintea de porumbii fierți de vara, când au ei bobul moale ca ceara și dulce cum e fructa părului. Aveam de ales, să mănânc boabele sărate sau îndulcite cu zahăr, iar maica îmi spunea că în copilăria ei zahărul nu se prea găsea, și ei îndulceau porumbul amestecându-l cu stafidele de la vâslele de struguri atârinate de toamna la streășina casei. Nu știu cu ce le îndulceau ei dar mie îmi plăceau cu sare. Îmi puneam străchioara

plină, căci erau destule, presăram sare peste ele și mâncam până ce pielea de pe buricele degetelor mi se trăgea ca atunci când le ții ziua întreagă numai în apă.

Tot cu sare le mâncau și vecinii noștri, cărora maica le împărțea, dar alături de această împărțea se găsea și ceașca de lut smălțuit, frumos înflorată de olari, plină cu țuică. Se pare că tare bine mergea țuica asta cu boabele de porumb fierte, căci prea se ștergeau la gură cu podul palmei după ce dădeau ceașca aceea peste cap.

Așa am moștenit eu obiceiul ăsta, așa vi-l spun și dumneavoastră. Acum lumea s-a schimbat, iar locul orânduielilor de altă dată a fost luat de datul cu prafuri ce ne otrăvesc și sufletul din noi, nu numai păsările, găzele, boabele pe care le înghițim, apa pe care o bem și aerul pe care îl respirăm, Dar nu vreau să vă amărăsc, așa că închei cu o urare pe care „am furat-o” de la prietenul meu, Gheorghe din Vârtop: „Rămas bun și bună să vă fie inima, ca fasolea vinerea!”.

Cu smerenie, al dumneavoastră, Adrian

Prolegomene și teme pentru băutură(I)

Dr.Flori IUHAȘ

Moto:

„... Se zice că Sf. Petru și Sf. Pavel, aflându-se odată de ziua lor pe pământ, au mers la o cârciumă unde s-au luat cu oamenii la băut și la joc. Au jucat până au obosit din cale-afară și atunci, drept pedeapsă, au hotărât ca ziua lor să fie ținută prin post” (Carmen Hulață & alii, 2000, p. 25).

În tradiția populară românească, anul nou viticol începea la 1 februarie, la sărbătoarea numită *Gubantul viilor* sau *Trifănitul viilor*. Pe lângă *Dionysos*, în varianta greacă, sau *Bachus* în cea romană, românii îl au și pe *Trif Nebunul* (Sfântul Mucenic Trifon), cel care pune în mișcare, la 1 februarie seva din butucii viței-de-vie și tulpinile pomilor fructiferi.

Poetul latin Ovidius Publius Naso consemnează în *Ponticele*, modul în care strămoșii noștri practicau viticultura și concentrarea vinului prin înghețare, procedură prin care obțineau coniacul, iar Homer recomandă în *Iliada*: „Cu vinuri din Tracia să-ți cinstești onorării oaspeți” (cartea a IX-a, p. 265) dovadă a faptului că alcoolul se produce pe aceste meleaguri din cele mai vechi timpuri.

Prinosul de struguri și poame, materii prime pentru producerea alcoolului, este amintit de Dimitrie Cantemir în *Descrierea Moldovei*: „Nu se găsesc grădini cu pomi roditori, ci păduri întregi cu pomi cu roadă” (1997, p. 48) și „toate celelalte bogății ale pământului le întrec viile alese, înșiruite pe o lungă fâșie între Cotnari și Dunăre...” (1997, p. 49).

Legende populare – nedogmatice – consemnează despre „apucăturile omenești” ale sfinților - de pildă, Sfântul Petru, păcălit de Necuratul, se îmbată - și amintesc că la sfârșitul lumii, vinul va fi un factor ademenitor pentru a testa credința muritorilor.

Prin intermediul metodei calitative, lucrarea și-a propus să identifice modul în care este reprezentat alcoolul în muzica românească și care sunt temele centrale legate de acesta. Am optat pentru această abordare metodologică deoarece, așa cum afirmă Mircea Agabrian, „în cercetarea calitativă, obiectul aflat în studiu reprezintă factorul determinant pentru alegerea unei metode de investigație. Obiectele nu sunt reduse la variabile singulare, ci sunt studiate în complexitatea și totalitatea lor în contextul vieții de zi cu zi. Prin urmare, domeniile de studiu nu sunt situații artificiale, de laborator,

ci practici, comportamente și interacțiuni ale subiecților în viața cotidiană” (Mircea Agabrian, 2004, p. 9).

1. Prolegomene la vremea când Dumnezeu umbla cu Sfântul Petru pe pământ

Moto:

„... Se zice că Sf. Petru și Sf. Pavel, aflându-se odată de ziua lor pe pământ, au mers la o cârciumă unde s-au luat cu oamenii la băut și la joc. Au jucat până au obosit din cale-afară și atunci, drept pedeapsă, au hotărât ca ziua lor să fie ținută prin post” (Carmen Hulață & alii, 2000, p. 25).

Fie că l-a înveselit pe om, l-a ajutat să treacă mai ușor peste momentele de cumpănă ale existenței sau pur și simplu l-a ispitit, fie s-a numit vin, palincă, gin, whisky, absint, coniac, votcă, grappa etc., băutura a fost o permanență în istoria tuturor civilizațiilor. „Băuturile alcoolice și omenirea au mers mână în mână vreme de mii de ani și nici în ziua de azi nu dau semne că ar vrea să se despartă. Mai mult, aproape toate societățile umane au produs și produc băuturi alcoolice, de la vin sau bere și până la distilate complicate și foarte rafinate, de tip coniac. Căni de bere datând din Epoca de Piatră târzie dovedesc faptul că băuturile alcoolice produse intenționat au o istorie datând cel

puțin din anul 10.000 î.e.n.” afirmă Bert L. Vallee în articolul „Alcohol in the Western World: A History” (în *Scientific American*, 1998, Iunie).

Comunitatea satului începe Postul Paștelui, de lăsată secului cu mâncare și băutură, lăutari și voie bună; de Sfinții 40 mucenici din Sevasta, bărbații se străduiesc să bea 40 de păhăruțe de vin sau tărie pentru putere și sănătate; de sufletul celor morți se împart pe lângă bucate și ulcele cu vin; de Sfintele Paști se ciocnesc ouă, se mănâncă și se bea; blajinii petrec în Duminica Tomii (Paștele Blajinilor) cu mâncarea și băutura date de pomană pe pământ; de Armindenii tradiția cere să bea omu vin-pelin ca să fie puternic și sănătos și tot acum se „bea” și mărtisorul în Moldova (înainte de a se da jos); de Înălțarea Domnului sau Ispas – martor al ridicării lui Hristos la ceruri, oamenii petrec și tot în această zi se țin târguri; ursitul se face cunoscut în practicile de divinație premaritală, dându-i fetei un pahar cu vin sau cu apă în vis; la 14 septembrie, de Ziua Crucii se dă pomană morților o ulcică cu mied legată la toartă cu fir roșu; la 14 noiembrie, de lăsată secului înainte de postul Crăciunului, oamenii petrec cu mâncare și băutură iar resturile le dau păsărilor ca ele să nu mănânce din recoltele anului ce vine; la Crăciun, colindătorii sunt răsplătiți cu băutură și bani...

La dansurile și petrecerile tineretului băutura era nelipsită. În componența cetei de tineri care se constituia în perioada dintre Sf. Nicolae și Bobotează, intrau un vătav mare și un vătav mic (sau jude), un stegar (care purta steagul), un colcer (care avea în grijă alimentele), un casier (care mănăuia banii) și un crâșmar sau cârciumar (care avea în grijă băutura) etc.

Femeia care nu poate avea copii fierbe în vin plante cu însușiri magice pe care îl bea pentru a rămâne grea. Dacă nu îi ajută această băutură „ia nouă fire de usturoi, le pune pe toate în jumătate litru de rachiu, în care să steie nouă zile, pe horn, iar după nouă zile începe a bea din rachiu acesta ...” (Marian Simeon Florea, 2008, p. 14). În riturile de trecere fundamentale, băuturile alcoolice se consumă din abundență. La ospățul de botez, la masa moașei, la pețit, chemarea nuntașilor și la ceremonialul nunții, la înmormântări și pomelnice românii beau amintindu-și „că așa-i lumea aceasta trecătoare, și că în curând sau mai târziu ne vine rândul și nouă” (Marian Simeon Florea, 2008a, p. 279).

Se poate constata așadar că băutura e nelipsită de la sărbătorile românului, din practicile magice dar și în creațiile spirituale e adesea pomenită. În baladele vitejești, eroii beau: „cinzeci de oca de vin,/

Cinsprezece de rachiu,/ De rachiu cam mermeziu,/ Ce este bun și dulce” („Gruia lui Novac” în *Balade populare românești*, 1997, p. 81), iar alcoolul este un simbol al bărbăției: „S-oprește/ Călugărul/ Ca să guste/ Rachiu,/ Pelinașul/ Și vinul./ Gust-o dată și de două,/ Gustă, mare, pân’ la nouă;/ Iar când fu d-a zecea oară,/ Cheam-afar’ din cârcumioară/ P-a dalbă cârcumăriță,/ Rumeioară/ La guriță,/ Negrioară/ La cosiță,/ Și din gură ce-i zicea?/ — la fii bună dumneata/ De nu-mi da/ Cu ocaua;/ Cară vinul/ Cu vadra,/ Pelinul —/ Cu donița,/ C-am sfințit d-o leturghie/ Cu părintele Ilie/ Ș-am rugat pe Dumnezeu/ Ca să-mi dea pe gândul meu!” („Vâlcân” în *Balade populare românești*, 1997, p. 99).

În legendele cosmogonice ale sfârșitului lumii, vinul apare ca un factor ademenitor dar și ca simbol al sațietății: „Când va fi sfârșitul pământului, va veni Anticrist cu un butoi cu vin și cu un car de pâine, iar pe urma lui, un înger cu un pahar de vin și o prescură. Sfârșitul pământului va fi anunțat de Dumnezeu prin secete mari, și foamea va cuprinde toată lumea. Și bogat, și sărac vor suferi de foame. Când o să vadă lumea pe Anticrist cu atâta vin și pâine, fiind așa de secetoasă, toată o să se îngrămădească la el. Cine se duce la Anticrist, rămâne însemnat la mâna stângă. Care se duce la înger, bea paharul jumătate și mănâncă prescura jumătate, se satură și stă mereu sătul” („Sfârșitul pământului”, în *Legende populare românești*, 2002, pp. 85 – 86).

În mitologia populară, vrabia este cea care participă la geneza băuturilor alcoolice, pervertind alimente bune într-un produs „rău”. Mihai Coman preia legenda consemnată de Elena Niculiță-Voronca, care afirma că: „întâi și-ntâi când s-a făcut rachiu, vrăbioiul 1-a făcut. A luat din toate pâinile, două-trei corețe: grâu, secară și-a pus într-o groapă și 1-a făcut. Pe urmă a luat și-a băut și s-a îmbătat, și sta pe jos beat, tăvălit în glod” (Mihai Coman, 1988, p. 33). Astfel, afirmă M. Coman, din „pâine (aliment consacrat) și de la cereale (plante cu virtuți sacre), «aruncându-le» în pământ și «stricându-le» printr-un proces (natural) de fermentație, pasărea hulpavă a obținut o substanță nehrănitore, cu acțiune profund degradatoare: după ce a băut, ea a căzut și s-a tăvălit în noroi. Antiteza sintagmatică pâine/rachiu concretizează opozițiile paradigmatiche copt/fermentat (cu toate implicațiile lor simbolice), hrănitor/nehrănitor, curat/spurcat; trecerea de la pâine la rachiu reprezintă o pervertire a aceluia produs ce întrupează (în spațiul nostru folcloric) însăși ideea de aliment, o inversare a procesului firesc de facere a hranei (în loc să se ajungă de la crud la copt, se „cade” de la copt la crud)” (Mihai

Coman, 1988, p. 33).

În ceea ce privește „rachiul (drachiul), dacă legendele se contrazic asupra inventatorului – ba e dracul, ba e vrăbioiul – ele admit că Sfântul Petru ar fi fost primul care l-a probat, îmbătându-se cui de câteva ori.

Era tot în vremea când umbla pe pământ însoțindu-l pe Dumnezeu. Se întâlnesc la un moment cu dracul care fabrica rachiul. Măi, ce ai tu acolo, îl întreabă Sfântul curios. Ia, niște apă, minte Necuratul și îi dă să guste. Sfântul Petru se îmbată și adoarme. Când se trezește îl întreabă pe Dumnezeu ce a pățit. Dumnezeu îi explică și adaugă că de ziua lui, ca un fel de pedeapsă, oamenii se vor îmbăta în iarmarocul din Cernăuți, iar la sfârșitul lumii, când o fi la Judecată, Sfântul Petru să fie cel care îi judecă pe bețivi pentru că numai el le poate înțelege păcatul.

Și s-a mai îmbătat Sfântul Petru în alte câteva dăți, ocazii cu care a fost bătut de niște cătane, bătaie pentru care și-au primit și ele pedeapsa: ori de câte ori au manevre, Dumnezeu le trimite ploaie” (Irina Nicolau, 2007, pp. 108 - 109).

2. Metodologie

Pentru a analiza cum este reprezentat alcoolul în muzica folclorică și populară românească, vom folosi cercetarea calitativă deoarece considerăm că „informațiile dobândite în cadrul studiilor calitative au proprietatea de a fi «incontestabile», adică cuvintele, în special organizate în evenimente sau relatări, prezintă particularitatea de a avea înțeles concret, viu, amănunțit...” (Mircea Agabrian, 2004, p. 9).

În lucrarea *Conceptul de artă populară*, apărută în 1939, Al. Dima consemna faptul că „descoperirea și apoi studiul artei populare nu sunt preocupări de o prea mare vechime. În ceea ce privește poezia și cântecul popular, dar mai ales poezia, preromantismul și romantismul începând din a II-a jumătate a secolului al XVIII-lea au meritul de a fi prilejuit mișcarea folclorică” (Al. Dima, 1939, p. 13). Pentru autorul citat, caracteristicile fenomenului artistic popular sunt:

1. „prezența în cele mai felurite împrejurări ale vieții sociale, răspândită generos la mai toți membri componenți ai acesteia” (Al. Dima, 1939, p. 30);

2. *unitatea operei artistice (Einheitskunstwerk)*, care este dată de asocierea artistică dintre: cuvânt, poezie, cântec, dans, port, ritual etc.;

3. *latura practică, utilitară* a demersului artistic: „arta populară nu ne apare ca o realizare obiectivă, independentă și liberă, ci în parte în funcție de utilitatea individuală și socială, ca o însoțitoare

credincioasă și subordonată practicului, care primează de multeori” (Al. Dima, 1939, p. 34);

4. mulțumirea față de divinitate pentru actele de protecție realizate în trecut și solicitarea unor analoage în viitor.

O distincție importantă în demersul nostru este cea dintre cultura folclorică și cea populară. Mihai Coman afirmă că operele culturii folclorice „sunt produse în medii rurale, de creatori parțial specializați; aceștia exprimă experiențele și valorile specifice unei anume comunități folosindu-se de canoane tradiționale, nefixate în coduri savante; [...] creatorul folclorului este adeseori definit ca «anonim» sau, altfel spus, ca o sinteză a generațiilor de creatori care au contribuit, microscopic, la perfecționarea artistică a operei respective” în timp ce cultura populară „este produsă în medii urbane și rurale, de persoane nespecializate sau specializate, care se adresează unor publicuri diverse, pe baza unor canoane eteroclite, în permanentă schimbare” (Mihai Coman, 2007, p. 21).

Deoarece muzica folclorică autentică a devenit prin intervenția mijloacelor de comunicare în masă și a celorlalte produse ale industriilor culturale un gen hibrid, popular, adresat unor audiențe largi – care au în comun de multe ori doar afinitatea pentru acest tip de muzică, și granița dintre cei doi termeni: folcloric și popular nu poate fi clar demarcată, îi vom suprapune, în măsura în care melodiile analizate întrunesc următoarele condiții: a. țin de arealul muzical al unei zone folclorice tradiționale; b. autorul versurilor este anonim. Vom analiza, în consecință, versurile care își extrag substanța din universul rural și au toate caracteristicile creației populare: caracter anonim, oral, colectiv și sincretic. Menționez aici faptul că multe dintre cele 30 de melodii selectate apar sub mai multe titluri și sunt cântate de diferiți soliști, dat fiind caracterul anonim al creației:

„Amu beu, amu mi-i bine”; „Balada săracului”; „Bărbatu ce bea horincă”; „Butelcuța mea”; „Cazanu de țuică”; „Cine-i pe la poartă, Lină?”; „Cine-o pus coada la prună” („N-am pus io coada la prună”); „Crâșmăriță din Buzău”; „Crâșmăriță din Humor”; „Crâșmăriță, lele Floare”; „De când mă știu am cântat”; „De ce beu io câteodată” („De ce beau eu câte un pic”); „Dulce-i vinul”; „Eu țin dragostea cu anu” („Țin dragostea cu anu”) sau („Eu beau vinu cu borcanu”); „Face moșu datorii”; „Frunză de copac în floare”; „Ia mai toarn-o cană, două”; „La birtuțu’ cel din vale”; „Lel Floare”; „Leliță cârciumăreasă”; „Leliță Ioană”; „Lasă Gheorghe băutura”; „Mă dusei pe la Petrică”; „Mi-o lăsat moșu cănuța” („Cănuța”);

„Nu mai bea bărbatul meu!"; „Nu mai bea așa bărbate"; „Nu mă bate Doamne, rău!"; „Pagubă c-am bătrânit"; „Palinca din Bihor"; „Petrecem între muieri”.

O ultimă precizare ține de conceptul de alcool prin care desemnăm orice lichid obținut prin fermentarea mustului (de struguri sau de alte fructe), distilarea vinului, a cerealelor etc., înțeles și prin băutură alcoolică, lichid cu conținut alcoolic.

În ceea ce privește vinul, element esențial, împreună cu pâinea, la săvârșirea tainei sfintei Euharistii, vom omite latura sacrală a acestuia și ne vom axa numai pe componenta laică, specifică culturii populare.

3. Băuturile alcoolice în muzica populară românească

Motto:Ala-i om ce-a ști să-mi spună, cine-o pus coada la prună/ Cine-o scos zama din ea și ne-o învățat a bea!” (Cine-o pus coada la prună)

De ce se bea? Motivele sunt diverse...

1. Pentru a da un sens existenței: „Să nu simt cum anii trec/ Beau într-una și petrec/ N-o să plec de pe pământ/ ca frunza picată-n vânt” (Eu țin dragostea cu anu),

2. Pentru a uita de sărăcie și grijiile vieții: „Nu am casă, nu am bani/ Nu am în lume dușmani/ Dar am vreme de iubit/ Și rachie de beut, mă...” (Balada săracului), Horincuță tipărată/ Te beu când îs supărată (Amu beu, amu mi-i bine), „Azi stau cu vecinele/ Uităm toate grijiile/ Și ciocnim o țuică mică/ Din cazanul lui Petrică” (n.n. aluzie la melodiile cântate de Petrică Mățu Stoian) (Petrecem între muieri).

3. De bucurie și voie bună: „Amu beu, amu mi-i bine/ Că-i tot neamu lângă mine” (Amu beu, amu mi-i bine), „Unde-i palincă de prună/ Prună, prunișoară/ Acolo-i și voie bună” (Prună, prunișoară), „N-am pus eu coada la prună, da pălinca-i tare bună/ N-am pus toarta la căldare dar pălinca-mi place tare” (Cine-o pus coada la prună), „Că pălinca tămâioagă/ Dac-o bei, lumea ți-i dragă”, (Pălinca din Bihor), „De-aș mai duce-o pân’ la toamnă, Leliță Ioană/ Să mă duc din cramă în cramă, Leliță Ioană/ Să beau vin, să mânc pastramă, Leliță Ioană” (Leliță Ioană), „Băutura încă-i bună/ Când o bei cu voie bună/ Că se cade pentru gură/ Un pahar de băutură” (Nu mă bate Doamne, rău!).

Se bea cu prietenii, vecinii și neamurile dar nu se bea cu dușmanii! Există o relație de strânsă dependență între băutură și persoana iubită. Este

evocată bucuria iubirii, ca stare de împlinire a ființei: „Parcă viața nu e viață/ De n-ai și-o mândruță în brață/ Vinul parcă e mai bun/ Când iubești ca un nebun” (Eu țin dragostea cu anu), „Horincuță cu tarhon/ Bună-i când o beu cu Ion/ [...] Te beu numai când și când/ Și cu mândru când am rând” (Amu beu, amu mi-i bine), „Și-amu beu c-amu mi-e bine/ Că-i și mândra lângă mine” (De ce beau eu câteodată).

Iubirea poate fi și o consecință a farmecelor făcute de crâșmăriță: „Crâșmăriță din Buzău/ Ptiu! Bătu-te-ar Dumnezeu!/ Inima mi-ai pus pe foc/ Pace nu mai am deloc!/ Mi-ai dat ierburi în pelin și farmece în vin/ Mi-ai umplut ucele, zău dorule, zău/ Să-mi mănânce zilele, zău dorule, zău!// Întro s-apuc? Tot la ea mă duc.../ Ca pe foc mă perpelesc/ Sunt îndrăgostit, nu știu ce-am pățit/ Mândro mult te mai iubesc!” (Crâșmăriță din Buzău)

Erosul este când aluziv: „Anu’ aiesta o fost prune, n-am avut în ce le pune/ Le-am pus la vecina mea să pot merge des la ea/ Pălincuța din oiagă, tăte limbile dezleagă/ Și-a vecinii-o dezlegat, ce bătaie-am căpătat!” (Cine-o pus coada la prună) când manifest: „Dar mai bine servesc eu/ C-ai fost ibovnicul mieu!/ Și de-i vedea că mă-mbăt/ Să nu-mi dai drumu să plec!/ Să-mi așterni și mă culci,/ Tot în fundul pivniții/ La canaua bățând/ S-aud cepul scârțâind,/ Și vinu’ n vadră curgând/ Eu cu dumneata de gât/ Să te pup, să te sărut!” (Leliță, cârciumăreasă).

Condiția sine-qua-non a plăcerii de a bea este compania unei/unor persoane plăcute: „Și de-amu cât oi trăi/tăt oi be cu prietenii” (Bărbatu ce be horincă), „Bun îi vinul și gustos/ Când îl bei cu om frumos/ Dar de-l bei cu om urât/ Se oprește vinu-n gât” (Bun îi vinul ghiurghiuliu), „Când petrec cu neamul meu/ Două-tri pahară beu/ Da’ când beu cu Gheorghe-a nost/ Aș bea horincă și-n post” (Amu beu, amu mi-i bine), „Bea palincă din Bihor/ Cu omu’ care ți dor/ Bea palincă din Bihor/ Cu mândra care ți dor/ Bea palincă tămâioagă/ Cu mândra care ți-i dragă/ [...] Cucu-i fript și vin pe masă/ Și muierea frumoasă” (Palinca din Bihor), „Astăzi beau, mâine petrec/ Și de aicea nu mai plec/ Astăzi beau și veselesc/ Tot cu iaga de-a roata/ Cu prietenii mă întâlnesc/ Petrecem toată seara” (De când mă știu am cântat).

Va urma

Dimitrie Cantemir în Turcia (II)

Cercetător științific doctor Sorin Marcel COLESNIUC

În Rusia, Dimitrie Cantemir a definitivat mai multe opere pe care le avea în lucru, printre acestea fiind și renumita „Incrementa atque decrementa Aulæ othomanicæ” (Creșterea și descreșterea Curții otomane) la care se adaugă: „Panegricul”, „Monarchiarum physica examinatio” (Cercetarea monarhiilor pe baza filosofiei fizice) și altele.¹ În iulie 1714, ca urmare a meritelor sale științifice, a fost ales membru al Academiei din Berlin. Acest fapt l-a motivat să-și continue, cu și mai mare sârguință, cercetările în domeniile: istorie, filosofie și etnografie.

La solicitarea Academiei din Berlin, în anul 1716 a finalizat monografia „Descriptio Moldaviae”, o enciclopedie istorică, geografică, economică și politică a acestui teritoriu românesc.² Cartea a fost scrisă în limba latină, apoi a fost editată în germană și rusă. În 1718 a definitivat istoria vieții și domniei tatălui său „Vita Constantini Cantemyrii”. Lucrarea „Historia Moldo-Vlahica”, scrisă în anul 1717, a fost rescrisă în anii 1721-1722, în limba română, sub numele „Hronicul romano-moldo-vlahilor”, unde autorul tratează etnogeneza românilor.

Tot în această perioadă, a mai elaborat și alte lucrări, dintre care doar unele au văzut lumina tiparului. Un exemplu este tipărirea, în limba rusă, a lucrării „Sistema ili sostojanie muhammedanskija religii” (Sistemul sau întocmirea religiei muhammedane). În această lucrare a adus completări de ordin religios, cultural și etnografic Istoriei Imperiului otoman.³

Dimitrie Cantemir și-a dorit să se întoarcă în Moldova, dar, începând cu anul 1718, s-a integrat la curtea lui Petru cel Mare de la St. Petersburg și nu și-a mai dorit acest lucru.⁴ După moartea soției sale, s-a recăsătorit cu o cneaghină rusă și a devenit membru al Senatului, iar țarul l-a luat ca sfătuitor în problemele orientale.

În urma expediției din Caucaz (1722-1723), la care a participat alături de Petru I, sănătatea i-a fost grav afectată. A făcut o criză de friguri, care i-a agravat diabetul de care suferea de mai mulți ani.

¹ Paul Cernovodeanu, *op. cit.*, p. 331-332.

² Constantin Măciucă, *Prefață*, în Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Editura Ion Creangă, București, 1978, pp. 20-25.

³ Paul Cernovodeanu, *op. cit.*, p. 335.

⁴ *Ibidem*, p. 331-334.

După câteva luni de suferință, a decedat în după-amiaza zilei de 21 august 1723.⁵ La dorița sa, a fost înmormântat în biserica Sf. Constantin și Elena, pe care el însuși o ctitorise în interiorul mănăstirii grecești Sf. Nicolae, din Moscova. În deceniile care au urmat, i-au fost tipărite mai multe lucrări, fapt ce i-au adus celebritatea.

Am considerat necesar să descriu, pe scurt, viața și activitățile științifice și culturale ale domnitorului moldovean, pentru a înțelege de ce, chiar și în zilele noastre, personalitatea sa este vie în memoria turcilor de astăzi. După cum se poate observa, din scurta sa biografie, încă de la vârsta de 15 ani Dimitrie Cantemir a locuit la Istanbul (Stambul), unde și-a continuat educația începută la Iași. A avut numeroase realizări în mai multe domenii: lingvistică, istorie, filozofie, geografie, muzicologie etc.

Atunci când fratele său, Antioh, a reușit să ajungă pe tronul Moldovei, Dimitrie a fost nevoit să rămână la Istanbul, unde și-a continuat educația, precum și studiile în cele mai diverse domenii. În creațiile sale se remarcă influența umanismului Renașterii, motiv pentru care este considerat unul dintre marii umaniști ai Europei. Prin ansamblul operei sale, a reușit să contureze o concepție complexă referitoare la problemele omului și ale

⁵ *Ibidem*, p. 335.

societății. Un exemplu este „Descriptio Moldaviae”, operă reprezentativă a marelui cărturar, în care se remarcă viziunea umanistă.

Pe vremea când se afla la Constantinopol, a scris „Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau Giudețul sufletului cu trupul”, pe care a tipărit-o la Iași, în anul 1698. Împreună cu „Istoria ieroglică”, aceste două lucrări pot fi considerate ca fiind primele lucrări de beletristică românească.⁶

Fiind în bune relații cu înalta societate de la Constantinopol, Dimitrie Cantemir a intrat în posesia unor manuscrise orientale, pe care le-a adăpostit în palatul său din Bosfor. Aceste izvoare directe au mărit valoarea operei sale „Istoria Imperiului otoman”. Important este faptul că Dimitrie Cantemir și-a dat seama de continua slăbire a turcilor și de conducerea lor bazată pe asuprire și corupție.⁷

Între anii 1700 – 1710, cât timp a locuit la Constantinopol, Dimitrie Cantemir a așteptat un moment prielnic să obțină unul dintre tronurile țărilor românești, intenții care sunt prezentate în lucrarea sa „Istoria ieroglică”. Intervențiile sale nu s-au bazat pe obișnuitele mijloace de corupție, ci pe prietenii musulmani care îl apreciau. Astfel, în anul 1710 a reușit să obțină scaunul domnesc al Moldovei. Dimitrie Cantemir cunoștea foarte bine slăbiciunea politică și morală a Imperiului otoman, iar în momentul în care a ocupat tronul Moldovei, a vrut să o elibereze, cu sprijinul Rusiei, de sub suveranitatea turcească.

După revenirea în țară a lui Dimitrie Cantemir, palatul în care a locuit a fost transformat în mănăstire. În interiorul palatului a fost construită, în anul 1730, biserica Sf. Gheorghe (în traducere Aya Yorgi Metohion) și a fost reconstruită în anul 1821⁸. La sfârșitul Primului Război Mondial, palatul și mănăstirea au fost părăsite. De reținut este faptul că Biserica Sf. Gheorghe nu a aparținut de Patriarhia Fanarului, ci de Patriarhia de la Ierusalim (Metohion), localnicii numind-o „Biserica Ierusalimului”.

Sunt informații potrivit cărora Mihail Cantacuzino a înființat la palatul lui Dimitrie Cantemir o bibliotecă, devenită ulterior biblioteca mănăstirii (Aya Yorgi Metohion). În această bibliotecă a fost descoperită, în anul 1906, singura copie, considerată pierdută pentru totdeauna (până atunci), scrisă de Archimedes și intitulată „The Method of Mechanical

Theorems” (Către Eratosfen despre metode).⁹ După aproximativ două decenii de la descoperire, cartea a fost vândută unui colecționar din Paris, iar în anul 1988 a fost cumpărată de un colecționar din New York cu suma de două milioane dolari și a fost transferată la Walters Art Museum din Baltimore. Din anul 2008, cartea este prezentă, în formă digitală, pe Internet la adresa: *Archimedes Palimpsest Project*.¹⁰

Pe zidul palatului din Istanbul a fost amplasat un panou din marmură albă, pe care se afla un text bilingv, în limbile română și turcă, și un medalion cu efigia lui Dimitrie Cantemir.¹¹ Textul este următorul: „PE ACESTE LOCURI S-A AFLAT PALATUL REZIDIT ȘI ÎNFRUMUSEȚAT DE PRINCIPELE MOLDOVEAN DIMITRIE CANTEMIR SAVANT ENCICLOPEDIST DE RENUME EUROPEAN, AUTOR AL UNEI MONUMENTALE ISTORII A IMPERIULUI OTOMAN, CARE A TRĂIT LA ISTANBUL ÎNTRE ANII 1688-1710”, iar în limba turcă: „BU YERDE 1688-1710 TARİHLERİ ARASINDA İSTANBUL 'DA YAŞAMIŞ OLAN VE GEREK GENİŞ ANSİKLOPEDİK BİLGİSİ GEREK YAZDIĞI OSMANLI İMPARATORLUĞU ADLI TARİH ESERİ İLE AVRUPA'DA YAŞAMIŞ BULUNAN MOLDAVYA PRENSİ DİMİTRİ KANTEMİR'İN YENİDEN İNŞA ETTİRDİĞİ SARAY BULUNUYORDU”. Panoul a fost distrus de persoane certate cu legea, dar, în primul deceniu al secolului XXI, construcțiile din cartierul Fanar au început să fie reabilite.

După mai bine de trei secole de la nașterea lui Dimitrie Cantemir, în ziua de 5 decembrie 2003, primarul orașului Istanbul, Mustafa Sarigul, a dat numele domnitorului Moldovei unui parc din Istanbul.¹² La eveniment a fost prezent și președintele României la acea dată, Ion Iliescu, însoțit de o numeroasă delegație. Ion Iliescu a fost cel care a dezvelit bustul marelui cărturar român.

Președintele statului român a declarat că omagierea, în acest mod, a personalității domnitorului român, la 330 de ani de la nașterea sa, constituie o recunoaștere a contribuției remarcabile aduse de acesta la mai buna cunoaștere a istoriei, culturii și religiei poporului turc, fiind totodată și o nouă expresie a nivelului excelent al relațiilor româno-turce.¹³ Ion Iliescu a plantat și un copac în parcul care poartă numele lui Dimitrie Cantemir.

Prof. Virgiliu Z. Teodorescu amintește de Dimitrie Cantemir în studiul său din revista „National

⁶ Costin Scorpan, *Istoria României. Enciclopedie*, Editura Nemira, 1997, p. 203.

⁷ I.D. Lăudat, *op. cit.*, p. 18.

⁸ Virgiliu Z. Teodorescu, *Simboluri de for public dedicate cinstirii lui Dimitrie Cantemir în Dimitrie Cantemir – savant de dimensiune europeană. 300 de ani de la plecarea din domnie. Simpozion Național: Târgoviște – București – Constanța*, 2011, ed. coord. Gheorghe F. Anghelescu, București, Editura Mica Valahie, 2012, p. 84.

⁹ *Ibidem*, p. 85.

¹⁰ <http://www.archimedespalimpsest.org/>

¹¹ Virgiliu Teodorescu, *op. cit.* pp. 83-84.

¹² http://adevarul.ro/news/politica/dimitrie-cantemir-salvat-primar-sector-istanbul-patron-brutarie-romania-1_50aceb207c42d5a6638bd678/index.html;

¹³ <http://www.curierulnational.ro/print/27603>

Geographic”, ediția turcă din martie 2004, în care reproduce o hartă a orașului Istanbul, cu vestigiile bizantine și otomane, unde este menționat și palatul lui Dimitrie Cantemir.¹⁴

În perioada 2003 – 2008, 126 de clădiri din cartierele Fener și Balat, din districtul Fatih, au fost restaurate și reabilitate.¹⁵ Casa în care a locuit Dimitrie Cantemir, în urmă cu trei secole, a fost și ea reabilitată. Aceasta se află pe o stradă îngustă și aglomerată. Casa fusese construită în mai multe etape, între secolele XVI-XVIII. La parter, urma să fie amenajat un centru de activități sociale. La primul etaj, a fost amenajat Muzeul Dimitrie Cantemir. Parterul și primul etaj aparțin Primăriei din Fatih. Etajul II, care aparține, juridic, Patriarhiei Ortodoxe a Grecilor, a rămas abandonat.

După renovare, a fost organizată o expoziție realizată de muzeele de istorie din Brăila și Galați, unde au fost expuse lucrările lui Dimitrie Cantemir și lucrări în care se face referire la domnitorul moldovean. Expoziția a fost coordonată de istoricul specialist în turco-osmană Mihai Maxim, care în perioada 2007 – 2011 a coordonat activitatea Institutului Cultural Român de la Istanbul.

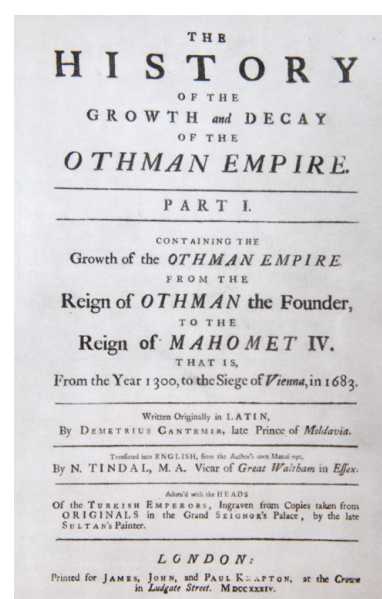
Exceptând cheltuielile destinate amenajării expoziției documentare, dedicate domnitorului român, restaurarea Muzeului Dimitrie Cantemir a costat aproximativ 200.000 de euro.¹⁶ La inaugurarea muzeului, care a avut loc în ziua de 25 iunie 2007, a fost prezent și Traian Băsescu, președintele României la acea dată. El a

dezvelit o placă memorială dedicată lui Dimitrie Cantemir.¹⁷ La inaugurare, primarul Mustafa Demir a menționat progresele semnificative referitoare la reabilitarea palatului lui Dimitrie Cantemir.¹⁸

În cei aproximativ 22 de ani, cât a stat în capitala Imperiului otoman, cu scurte întreruperi datorate revenirilor în țară, Dimitrie Cantemir a manifestat un interes deosebit față de istoria, cultura și civilizația orientală. A primit, în palatul său, numeroși oameni de știință, artiști, muzicieni și politicieni.

Dimitrie Cantemir este o personalitate care a lăsat o amprentă de neșters asupra vieții culturale din Istanbul. Domnitorul moldovean a reprezentat și reprezintă o punte culturală între două civilizații - cea europeană și cea orientală, dar și o punte între două popoare - cel român și cel turc. A scris o lucrare de mare importanță, „Istoria creșterii și descreșterii Imperiului otoman” și a pus bazele muzicii otomane culte. A salvat de la distrugere mai multe compoziții clasice, inventând un sistem de notare propriu. A folosit un sistem de notare linear, prin redarea, într-un sistem original, a notelor și gamelor. Astfel, 349 de piese medievale au fost salvate și au rămas în colecția patrimoniului cultural otoman.

Turcii îl consideră, și în prezent, unul dintre cei mai mari compozitori de muzică turcească ai secolului al XVIII-lea, 34 de compoziții ale sale fiind păstrate până în zilele noastre.¹⁹ Devenit profesor de teoria și practica muzicii, a avut ca elevi mulți nobili turci, unii cu funcții importante în stat. El a scris o lucrare de muzică

turcească devenită, ulterior, manualul tuturor muzicienilor din Istanbul. La palatul Topkapi, în Harem, în Salonul Sultanului, se află și astăzi un ceas sub formă de oglindă-consolă, confecționat în secolul al XVIII-lea. Pe cadran sunt gravate numele a șapte piese muzicale otomane, dintre care una poartă numele lui Dimitrie Cantemir.²⁰

Eruditul domnitor Dimitrie Cantemir a rămas una dintre cele mai de seamă personalități ale acelor vremuri datorită: ideilor elevate, rigorii științifice a cercetărilor sale, metodologiei adoptate și spiritului critic cu care a cercetat izvoarele documentare. După cum se poate remarca din rândurile de mai sus, de la vârsta de 14 ani și până la 36 de ani, cât la locuit la Istanbul, viața sa a fost strâns legată și de istoria, literatura, muzica, tradițiile și obiceiurile otomanilor. Tocmai de aceea, Dimitrie Cantemir, fiind deja un educator al românilor, poate fi considerat, deopotrivă, și un educator al turcilor.

²⁰ Yalçın Çetinkaya, Dimitrie Cantemir și contribuția adusă muzicii otomane, comunicare susținută în ziua de 26 octombrie 2013, la evenimentul „340 de ani de la nașterea lui Dimitrie Cantemir – punte de legătură între cultura română și cea turcă”, desfășurat în sala de conferințe a unui hotelului Ibis din municipiul Constanța.

¹⁴ Virgiliu Teodorescu, op. cit. p. 84.

¹⁵ <http://jurnalul.ro/timp-liber/casa/dimitrie-cantemir-are-un-muzeu-in-istanbul-313524.html>

¹⁶ <http://www.gandul.info/stiri/basescu-a-inaugurat-la-istanbul-muzeul-dimitrie-cantemir-836221>

¹⁷ <http://www.haberler.com/rumen-bilgin-dimitri-kantemir-in-evi-romanya-haberi/>

¹⁸ <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a335685.aspx>

¹⁹ <https://tr.instela.com/dimitri-kantemir--46701>

„Cercetați istoria evreilor cu de toate”

Adina BOCAI

Sinagoga Mare din București a găzduit recent lansarea celui de-al doilea număr al anuarului „Revista de istorie a evreilor din România”, eveniment organizat de Federația Comunităților Evreiești din România – Cultul Mozaic și Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România. Apariția acestui nou număr al anuarului a coincis cu împlinirea a patru decenii de existență a Centrului pentru Studiul Istoriei Evreilor din România.

Membri ai comunității evreiești și prieteni ai acestora au participat la lansarea celui de-al doilea număr al anuarului „Revista de istorie a evreilor din România”. Volumul reunește 30 de articole, recenzii, studii și interviuri în cele 313 pagini, tema volumului fiind „Locuri ale memoriei”. Lucrările sunt structurate pe șapte secțiuni: Locuri, Nume, Imagini și cuvinte, Arhive, Memorie și reparații, Noutăți și Recenzii. Rolul de moderator al lansării i-a revenit președintelui Federației Comunităților Evreiești din România – Cultul Mozaic, dr. Aurel Vainer. El a apreciat drept „un proiect ambițios și pretențios” cel de-al doilea număr al „Revistei de istorie a evreilor din România”, apreciind condițiile grafice deosebite ale volumului.

„Prin această revistă, istoria evreilor din România iese din nou în lume pentru că o publicație nu face altceva decât să te facă cunoscut, să știe oamenii că existi și că ai existat”, a mai adăugat președintele FCER.

Aurel Vainer a adresat o invitație tuturor celor interesați de istoria evreilor să se aplece asupra studierii cât mai multor aspecte legate de viața comunității: „Cercetați istoria evreilor cu de toate. Nu numai suferința din Holocaust, nu numai munca la zăpadă sau pe șantiere sau în deportări, ci să arătăm viața autentică a evreilor din România de atunci”, a spus președintele FCER.

Lansarea celui de-al doilea număr al anuarului „Revista de istorie a evreilor din România” a coincis cu împlinirea a patru decenii de existență a Centrului pentru Studiul Istoriei Evreilor din România, centru în cadrul căruia, de-a lungul timpului, au fost realizate lucrări fundamentale de istorie referitoare la ceea ce a reprezentat Holocaustul din România. De altfel, în acest context, președintele FCER, Aurel Vainer, a și propus organizarea, în decursul anului 2018, a unor evenimente care să marcheze atât cele

patru decenii de activitate a CSIER, cât și Centenarul Marii Uniri, tema principală urmând a fi contribuția evreilor din România pe parcursul celor 100 de ani la viața socială, culturală, economică a țării, dar și participarea acestora la cele două războaie mondiale.

Aurel Vainer a încurajat, în acest context, atragerea de colaboratori care să fie susținuți în demersurile lor de cercetare a istoriei evreilor din România. Președintele FCER a mai anunțat cu acest prilej că federația este dispusă să sprijine activitatea științifică a istoricilor și că printre proiectele viitoare se numără și realizarea unor monografii ale unor localități a căror existență se leagă de istoria evreilor.

„Editarea unui volum este un exercițiu de modestie intelectuală, este un efort foarte mare, care anul acesta a fost făcut de doamna Anca Tudorancea, secretarul științific al Centrului, cu un rezultat nu doar arătos din punct de vedere grafic, cât mai ales consistent științific”, a spus Adrian Cioflâncă, directorul CSIER adăugând că transformarea buletinului centrului în revistă academică a fost unul dintre obiectivele sale manageriale odată cu preluarea funcției de director la CSIER.

Prezent la lansare, în calitate de invitat, dar și de autor al uni articol apărut în revista recent lansată, Cristian Vasile, cercetător științific la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, a pus accent pe distribuirea revistei în cât mai multe medii academice și universitare.

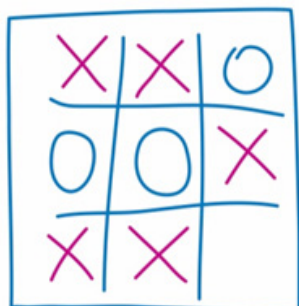
„Revista abordează o tematică mai largă, perioade istorice, de la istoria evului mediu târziu la istoria modernă, istoria contemporană, prin urmare, o paletă mai largă de tematică, deci e loc pentru mulți cercetători pe această piață editorială și academică, atât prin conținut, cât și prin abordări. Uitându-mă cu atenție pe revistă am descoperit și ceva ce se impune la o privire mai cuprinzătoare, aceea că perioada 1944 – 1948 nu trebuie privită ca un moment de ruptură. Dacă ești istoric al comunismului nu înseamnă că trebuie să neglijezi ceea ce s-a întâmplat înainte, în interbelic, perioada antonesciană.

Franța – Jocul Tic Tack Toe

Georgeta ADAM, Cătălina VOICAN

PRIVIRE DE ANSAMBLU

- **Gen:** joc de strategie pe hârtie și cu creion
- **Jucători:** 2
- **Grupa de vârstă:** peste 5 ani
- **Timp de pregătire:** mai puțin de 1 minut
- **Timp de joc:** de la 3 minute până la 1 h
- **Șanse aleatorii:** niciuna, fără zaruri.

REGULI DE JOC GENERALITĂȚI

Tick Tack Toe este un joc cu hârtie și creion pentru doi jucători. Un jucător joacă cu X și celălalt cu O. Jucătorii vor desena un dreptunghi de 3x3. Vor marca pe rând spațiul de joc și primul jucător care reușește să plaseze trei dintre semnele sale, X sau O, într-un rând orizontal, vertical sau în diagonală câștigă jocul.

Dacă cei doi joacă în mod corect, rezultatul va fi egal. Singura modalitate de a câștiga jocul este de a prinde adversarul nepregătit și atragerea lui într-o capcană. Una dintre puținele reguli este că deplasarea poate

fi făcută pe partea dreaptă, pe stânga sau în sus ori în jos. Mișcarea pe diagonală este interzisă. De asemenea, este interzis să se sară peste un pătrat.

Este interesant totodată de notat că primul jucător este sigur de câștigarea jocului în cazul în care prima fază este în centrul dreptunghiului. Acesta este motivul pentru care această primă mutare este interzisă. În consecință, în cazul în care jucătorii fac o mișcare rațională, rezultatul este cu siguranță cel de „egalitate de puncte”.

Se poate observa că nicio variantă aleatorie nu este posibilă și că informațiile complete sunt cunoscute de către cei 2 jucători.

O		
X	O	
X	O	X

Toate mișcărilor sunt cunoscute de ambii jucători, însă nu vă lăsați păcăliți! Acest joc pare foarte simplu, dar are o mulțime de capcane.

JOCUL ÎNCEPE ÎN DOUĂ ETAPE:

ETAPA 1: PRIMELE MUTĂRI

Jucătorii vor desena o grilă cu 9 pătrate. De asemenea, ei vor stabili cine joacă mai întâi și cine va juca cu X și cine cu O. Primul jucător poate plasa X sau O oriunde pe grilă, cu excepția pătratului din mijloc. Al doilea jucător face mutarea lui, cu scopul de a bloca prima mutare sau pentru a pune în mișcare strategia proprie.

ETAPA A 2-A: DEPLASAREA LUI X ȘI O

Jucătorii continuă să alterneze mutările lor. Fiecare jucător încearcă prin mișcările sale să anticipeze și să blocheze strategia celuilalt în timp ce încearcă să obțină o diagonală. Ei nu pot sări peste pătrate sau muta pe diagonală. Iată două concluzii posibile ale jocului:

- Unul dintre jucători face o diagonală și câștigă. În cazul în care cei doi jucători au o anumită experiență, această variantă nu este greu de realizat, deoarece anticiparea mișcărilor celuilalt jucător devine mai ușoară.

- Jucătorii efectuează toate mutările posibile și nicio diagonală nu este realizată sau există încă unele mutări posibile, dar este clar că nu mai este posibil să se facă o diagonală.

STRATEGIE

Unii ar putea spune că acest joc nu pare a fi foarte dificil, deoarece este jucat chiar și de copii mici. Această afirmație nu este greșită, dar asta nu înseamnă că nu există nicio strategie. Pe de altă parte, s-ar putea argumenta și că este vorba de fapt de strategie și de putere de anticipare. O numărătoare simplă arată că există până la 19 683 de posibile varinate de joc – 3^9 . Dacă luăm în considerare regulile jocului și presupunem că X începe jocul de fiecare dată, este posibil să se identifice 91 de poziții distincte care pot fi câștigate de către X și 44 care pot fi câștigate de O și 3 care sunt trase la sorți.

Poate că această complexitate, disimulată într-o prezentare simplă, este motivul pentru care acest joc este atât de captivant pentru adulți.

În 1972, Newell și Simon au realizat chiar un joc pe calculator cu X și O și au identificat mai multe strategii pentru a câștiga și pentru a evita tragerea la sorți.

		X

O		X

O		X
X		

O		X
	O	
X		

O		X
	O	
X		X

O		X
	O	O
X	X	X

CE CONȚINUT MATEMATIC SE POATE ÎNVĂȚA? ARITMETICĂ

- Număratul până la 9

GEOMETRIE

- Linie dreaptă
- Unghiul drept
- Pătratul, dreptunghiul
- Construcția unui dreptunghi cu câte 3 spații pe verticală/orizontală.

CONSIDERAȚII

Trebuie să adăugăm că, exceptând conținutul matematic și strategia există și un conținut de etică ce trebuie să fie învățat în timp ce este jucat Tick-Tack-Toe. Poate cel mai important lucru care trebuie luat în considerare în acest joc este fair-play-ul și modestia. Un adevărat maestru al acestui joc este acela care este capabil să identifice și să profite pe deplin de greșelile celorlalți jucători, deoarece nu există jucător imbatabil și pentru că totdeauna se poate învăța ceva nou.

ISTORIC

După unii cercetători, începuturile jocului Tick-Tack-Toe pot fi găsite pe la începutul primului secol î.Hr. în Imperiul Roman. În *Cartea a treia* din *Ars Amatoria*, Ovidiu vorbește despre un joc numit *Terni Lapilli*. Jocul a fost foarte popular și mărturii ale dreptunghiului pe care se juca au fost găsite peste tot în Roma antică. Alți cercetători, cum ar fi Claudia Zaslavsky, susțin că Tick-Tack-Toe ar putea proveni încă din Egiptul antic. În jurul anului 1300 jocul a fost extrem de popular în Anglia.

În forma sa cea mai simplă, vechiul joc a fost foarte asemănător cu jocul pe care îl jucăm astăzi. Acesta a fost jucat pe o grilă de 9 pătrate de doi

jucători. Fiecare dintre ei avea trei pietre de o culoare distinctă. Jucătorii trebuiau să pună pietrele pe grilă unul câte unul, până când toate erau plasate. Câștigătorul era cel care reușea să plaseze pietrele fie pe diagonală, pe orizontală sau pe verticală. Jocul se încheia aici și jucătorii începeau un nou joc. În prezent, în cazul în care toate pietrele sunt plasate pe grilă, dar nu într-o linie dreaptă, verticală sau pe diagonală, jocul nu s-a terminat încă. El este continuat de jucătorul care deplasează pietrele de pe grilă de sus, în jos, dreapta sau la stânga, dar nicio mișcare pe diagonală nu este permisă, până când se obține o linie dreaptă.

Mulți ani mai târziu, în 1952, sub numele sau *OXO* sau *Bifă și cruce*, *Tick - Tack - Toe* devine unul dintre primele jocuri video. Un computer a fost setat pentru a juca perfect *Tick - Tack - Toe* împotriva unui jucător uman.

SINONIME

Tick-Tack-Toe este cunoscut și sub numele de „X și zero” sau „X și O”.

În limba franceză, jocul este cunoscut sub numele de *Tic-Tac-toe* sau „morpion” – a nu se confunda cu „Morpion”, joc care nu este foarte diferit, dar care necesită linii de cinci și nu de trei.

VARIANTE

De-a lungul timpului au existat mai multe variante:

- Cel mai simplu lucru de făcut a fost mărirea grilei de joc.
- Una dintre aceste variante este „Ordine și Haos”, care este jucată pe o grilă 6x6. Primul jucător este Ordine, iar al doilea este Haos. Ambii folosesc X-uri și O-uri. Primul jucător, Ordine, trebuie să facă o linie cu cinci simboluri identice, în timp ce Haosul trebuie să prevină o astfel de înșiruire.

INTERESANT

În filmul „Jocuri de război” (*War Games*, 1983), jocul *Tick-Tack-Toe* este folosit pentru a învăța un calculator distructiv că există jocuri ce nu pot fi câștigate tot timpul.

REFERINȚE ȘI LINKURI

Wikipedia:
<https://en.wikipedia.org/wiki/Tic-tac-toe>
Joacă Tick-Tack-Toe cu computerul:
<http://playtictactoe.org/>

MAI MULTE INFORMAȚII ȘI UN EXEMPLU DE JOC

Proiectul Math-GAMES YouTube-Channel:
<https://www.youtube.com/channel/UCvuYRVDPN-WRNO5SwQiRre4g>
Instrucțiuni pentru jocul Tick-Tack-Toe (video pe youtube):
https://www.youtube.com/watch?v=Zwn9v_VNXwo
<https://www.youtube.com/watch?v=fqAQuinb9Mk>

Februarie cu dragoste

Mirela STAICU

Dragostea este poate cel mai frumos, dar și cel mai dificil sentiment. Te poate duce de pe culmile extazului în cele mai negre abisuri ale disperării, suferinței, tristeții. Te poate purta către lumi paralele, într-o ficțiune a perfecțiunii, unde povestea de dragoste mult visată se desfășoară nestingherită, iar EL (sau EA), acel EL/acea EA ideal(ă), perfect(ă) depășește toate așteptările, fiind exact așa cum ți-ai dorit.

Însă visul se spulberă brusc, rămâi în realitatea cruntă a finalurilor nu mereu fericite, în care prinții și prințesele sunt doar utopii ale unor vremuri apuse. Aici, între muritori, poveștile de dragoste se consumă fulger ori se transformă într-o altă dragoste, aceea veșnică dintre doi oameni care fac legământ pe viață, însoțindu-se în anevoiosul drum al existenței, la bine și, mai ales, la greu.

Dragostea, însă, nu este doar cea pasională, iubirea îndrăgostiților. Dragostea este sentimentul acela minunant care ne definește în raport cu cei din jur și, mai ales, cu Dumnezeu. El ne-a creat din iubire și ne-a dat iubirea să ne fie pilon de susținere în viață, o bază pe care clădim relațiile cu natura și cu ceilalți oameni. Lucian Blaga spunea că nu putem cunoaște lume decât prin iubire, în viziunea lui existând doar o cunoaștere afectivă. Dragostea este atât de felurită, încât nu ar încăpea într-un tratat cu pretenția de exhaustivitate. Dragostea este văpaia ce alimentează cu energie întreg universul și cred cu tărie că doar cu dragoste putem trece peste momentele dificile ale existenței umane, și numai alături, împreună, unul lângă celălalt.

Din păcate, de multe ori dragostea este înlocuită cu mândrie, orgoliu, dorința de a epata, de a căpăta un statut superior și, mai ales, de dorința de îmbogățire. Cu siguranță, este nevoie de foarte multă dragoste pentru a opri un război, dragoste pentru Dumnezeu, pentru noi și, înainte de toate, pentru celălalt, văzut ca un *alter ego*, frate pământesc, importiva cui nu ar trebui să ne situăm nicicând, lăsând eventualele conflicte în plan interior, în adâncul sufletului, cu speranța că timpul le va stinge.

Însă este dificil. O lume clădită pe temeiul dragostei pare, în contextul actual, doar utopică, un basm de povestit celor mici, la ceas de noapte, lângă foc, sub pretextul insuflării somnului, dar cu scopul vădit de a oferi o pildă pentru triumful binelui în fața răului, un ideal omenesc cu rol de model inspirațional, ce întreține vie speranța unor vremuri mai bune.

Luna aceasta pare că este dedicată în totalitate iubirii. Dragostea aceea a îndrăgostiților, văpaia care arde inimi și consumă sufletele în căutarea inepuizantă a jumătății care să recreeze perfecțiunea primordială. Ca ultimă lună de iarnă, sfârșitul ei aduce tradiționalul Dragobete, care ilustrează întreaga natură în comuniune pentru primirea mult-doritei primăveri. De Dragobete, există tot soiul de tradiții și obiceiuri care au reușit să fie revitalizate în ultima perioadă, mai ales sub influența premergătorului *Valentine's Day*, această Zi a Îndrăgostiților de import, care capătă o popularitate din ce în ce mai mare. Există voci care condamnă sărbătorirea *Valentine's Day* și susțin un soi de supremație a Dragobetelor. Totuși, *Valentine's* are o notorietate mai mare, iar marile magazine și restaurante mizează pe creșterea vânzărilor prin promovarea unor bunuri și servicii specifice.

Originile acestei sărbători fac trimitere către Sfântul Valentin, un preot ocrotitor al îndrăgostiților, care se sărbătorește, în calendarul catolic, pe 14 februarie. Există mai multe legende despre acest Valentin, care datează din vremea Romei Antice, iar

toate susțin preocuparea lui pentru ocrotirea îndrăgostiților. Totodată, se presupune că această celebrare vine să înlocuiască sărbătoarea păgână a fertilității din Roma Antică, numită Lupercalia. În calendarul creștin-ortodox, Sfântul Valentin se celebrează două zile mai târziu, pe 16 februarie. De *Valentine's Day*, se trimite felicitări sau scrisori de dragoste, numite *valentines* („valentine”), iar îndrăgostiții devin și ei „valentini”, declarându-și iubirea prin întrebarea *Would you be my Valentine?* („Vrei să fii valentinul meu?”).

Zece zile mai târziu, pe 24 februarie, tradiția populară celebrează Dragobetele, sărbătoare la care participă întreaga natură, întrucât începe sezonul de împerechere pentru păsări. Astfel, pare că întreg universul cântă iubirea, anticipând mult-așteptata venire a primăverii, care readuce totul la viață. „Dragobetele sărută fetele” – deși etimologia numelui sărbătorii este incertă (profesorul N. Constantinescu face asocierea cu slavul *drag-dragul*), Dragobetele a fost considerat un personaj din mitologia populară, fiu al Babei Dochia (conform lui Ion Ghioniu, în „Obiceiuri populare de peste an – Dicționar”, 1997), identificat cu zeul dragostei din mitologia romană (Cupidon) sau greacă (Eros). Ziua este corelată cu sărbătoarea creștin-ortodoxă „Aflarea Capului Sf. Ioan Botezătorul”, de pe 23 februarie, zi în care fetele și băieții trebuie să râdă și să glumească, pentru a fi îndrăgostiți tot anul. Obiceiurile de Dragobete variază, predominând mai ales în partea sudică a țării. Fete și băieți se aleargă, iar sărutul din expresia „Dragobetele sărută fetele!” confirmă iubirea celor doi, care fac legământ de dragoste măcar pentru un an. Se culeg flori din pădure, se poartă haine noi pentru a fi în comuniune cu natura care începe să îmbrace podoaba primăverii.

Așadar, luna aceasta este luna iubirii. Fie autohtonă, fie de import, sărbătoarea dragostei este prilej de veselie, care merită, în orice context, amintită și trăită la intensitate maximă, păstrând mereu în suflet gândul că „Dragostea nu cade niciodată”, așa cum spune Evanghelia. Într-adevăr, uneori cădem pradă prea ușor influenței Occidentului, însă cu moderație se poate media un conflict dintre tradiție și împrumut, astfel încât să ne bucurăm întreaga lună de sentimentul divin care simbolizează binele în toată splendoarea sa.

Abandonul emoțional, ecoul copilului asupra adultului

Constantinescu Dragoș FLORIN

psiholog, psihoterapeut – hipnoză clinică și terapie ericksoniană

O îngrijire sănătoasă oferă copilului un sentiment de *securitate* datorită faptului că acesta știe că este iubit și acceptat pentru personalitatea lui unică, de către ambii părinți, și că ambii părinți își doresc să aibă o relație cu el. Frustrările care contează cu adevărat sunt cele legate de nevoia copilului de a fi iubit și îngrijit de părinții săi. Dacă aceste nevoi sunt împlinite, frustrările de alt tip contează mai puțin. Ceea ce nu înseamnă că aduc beneficii copilului. Într-adevăr, una din măiestriile care țin de a fi un bun părinte constă în abilitatea de a distinge frustrările evitabile de cele inevitabile.

Atunci când părinții nu reușesc să dezvolte această imagine de securitate, copilul trăiește o traumă a unui abandon emoțional. Este foarte posibil să nu realizăm că am trăit acest abandon emoțional în copilărie, mai ales atunci când părinții ne-au satisfăcut nevoile fizice și materiale. O altă situație, destul de frecvent întâlnită, este cea în care interacțiunile părinte-copil se învârt în jurul părintelui: copilul servește nevoilor părintelui și nu invers, așa cum este normal. Chiar și atunci când părintele spune „te iubesc” copilul poate să nu se simtă apropiat sau acceptat pentru ceea ce reprezintă el ca individ separat, diferit de părinte. Iubirea, în astfel de situații, este condiționată și oferită doar atunci când copilul respectă sau îndeplinește dorința părintelui.

Legătura cea mai puternică este cea dintre mamă și copil, tatăl având, în principal, un rol complementar. Rolul tatălui crește în importanță doar pe măsură ce copilul își dezvoltă capacitatea de a sta pe propriile picioare. Tatăl, ca figură de atașament, are un rol important în încurajarea explorării și a entuziasmului (o atitudine nici plictisitoare, nici amenințătoare, ci adecvat incitantă).

Sentimentul de abandon (emoțional) poate fi resimțit de la o vârstă fragedă dacă principala persoană care îngrijește copilul, de regulă mama, nu poate fi prezentă emoțional. Acest fapt se întâmplă deseori pentru că mama își reproduce (în mod inconștient) propria copilărie, însă poate fi și cauza unor diferite stări afective, de pildă

depresia. Este foarte important pentru o dezvoltare emoțională sănătoasă ca mama să fie conectată la emoțiile și nevoile copilului, și să le poată oglindi. Ea poate fi preocupată de diferite sarcini, sau pur și simplu nu poate empatiza cu emoțiile de bucurie sau de tristețe ale copilului. În aceste situații copilul se simte singur, respins sau devalorizat. Poate fi adevărată, de asemenea, și situația opusă: uneori părintele oferă copilului multă atenție, însă nu este conștient de adevăratele nevoi ale copilului, care rămân în cele din urmă nesatisfăcute.

Abandonul se poate întâmpla, de asemenea, și mai târziu, atunci când copilul este criticat, controlat, tratat într-un mod nedrept, sau atunci când emoțiile pe care le trăiește acesta sunt considerate ca fiind greșite sau neimportante. Copilul se va simți neînțeles, singur, rănit, furios, sau respins. Copiii sunt vulnerabili și nu este nevoie de mult efort pentru ca un copil să se simtă rănit și abandonat. Există situații când părinții au așteptări de la copii să îndeplinească responsabilități care sunt nepotrivite pentru vârsta lor. În astfel de situații copilul trebuie să-și suprime propriile emoții și nevoi pentru a face față nevoilor adultului.

Este interesant cât de mulți dintre adulții inteligenți sunt de părere că singura alternativă la a lăsa copilul să alerge liber este aplicarea pedepselor. Intervenția prietenoasă, dar fermă, ori de câte ori copilul face ceva ce părinții doresc să nu mai facă nu doar că nu creează același nivel de resentimente precum pedeapsa, dar, pe termen lung, este mult mai eficientă. „Ideea eficienței pedepsei ca mijloc de control este, cred, una din marile iluzii ale civilizației occidentale” (J. Bowlby). În perioada primei copilării pedeapsa este inadecvată, atât prin faptul că nu este necesară, cât și pentru că, în privința anxietății și urii, poate face mult mai mult rău decât răul pe care se presupune că l-ar îndepărta.

Din fericire, în cazul copiilor mici și foarte mici, ale căror dimensiuni sunt atât de reduse în comparație cu adulții, intervenția prietenoasă este ușor de practicat; dintr-o singură mișcare copilul poate fi apucat și mutat în altă parte. Prețul cerut

este prezența relativ constantă a părinților (preț pe care părinții ar fi înțelept să-l plătească). Ideea că, la vârste mici, copiii pot fi disciplinați să respecte regulile astfel încât să nu se abată de la ele nici chiar în absența părinților este una nefondată. Copiii de vârstă mică învață repede ce le place și ce le displace părinților, dar nu au aparatul psihic necesar pentru a îndeplini aceste dorințe în absența lor. Cu excepția terifierii copilului până la aducerea sa în stare inertă, disciplinarea copiilor de vârstă mică este menită eșecului, iar cei care apelează la ea sunt sortiți frustrării.

Această tehnică a intervenției prietenoase nu doar că evită stimularea furiei și a resentimentelor care, deși inconștiente, însoțesc pedeapsa, fiind inseparabile de aceasta, dar îi asigură copilului un model eficient de soluționare a conflictelor proprii. Îi arată acestuia că violența, gelozia și lăcomia pot fi strunite prin mijloace pașnice și că nu este necesară recurgerea la acele metode drastice de judecare și pedepsire care, atunci când sunt copiate de către un copil, pot ajunge să fie deformate de imaginația primitivă a acestuia, în vinovăție patologică și autopedepsire neîndurătoare.

Sunt convins că mulți cititori se regăsesc printre situațiile menționate mai sus, sau își pun întrebări în legătură cu calitatea lor de bun părinte, însă câteva incidente care pot genera un sentiment de abandon nu lasă urmări în dezvoltarea sănătoasă a copilului. Atunci când acestea sunt trăite *în mod regulat* pot provoca rușine internalizată care apoi conduce spre probleme legate de relaționare. În aceste condiții, ca adulți putem să fim indisponibili emoțional (sau să fim atrași de cineva care este). Riscăm astfel să continuăm un ciclu al abandonului care reproduce de fapt propriile noastre relații de abandon și putem fi extrem de sensibili de fiecare dată când percepem o situație ca fiind amenințătoare.

Vindecarea include reintegrarea credințelor și a vocilor părinților noștri care ne răsună în minte și ne dirijează viețile. Întreruperea cercului presupune să fim un părinte bun pentru noi înșine, să ne iubim și să ne acceptăm. Dacă acest ultim pas nu este făcut, ne vom îndrepta mereu privirea în afara noastră și vom aștepta ca altcineva să ne facă fericiți.

Am devenit cu adevărat adulți în momentul în care vom fi capabili să identificăm greșelile părinților noștri, să-i iertăm și să continuăm să-i iubim!

dragos.constantinescu.psi@gmail.com

Info - Acțiuni dedicate Marii Uniri

Aproximativ 100 de elevi din Constanța și Nisipari au participat recent la evenimentele susținute de Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” cu prilejul Zilei Unirii Principatelor Române. Activitățile s-au înscris în seria manifestărilor dedicate de instituția constănțeană sărbătoririi Centenarului Marii Uniri.

Pe parcursul celor trei zile, au avut loc întâlniri cu elevi de la Școala nr. 39 „Nicolae Tonitza” și cu elevi de la Școala Gimnazială „Iuliu Valaori” din Nisipari, prilej cu care au fost prezentate fragmente din filme documentare, s-au organizat cursuri ad-hoc de teatru

și s-au desfășurat scurte lecții interactive de istorie. Programul artistic al manifestărilor a fost asigurat de DARIA PELTEA și OANA CHIRIAC, cursante al Centrului Cultural Județean Constanța la clasa de Canto, profesor TEO RĂDULESCU. În ziua de 24 ianuarie, Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” a fost partener în cadrul evenimentului organizat de Muzeul Militar „Regele Ferdinand I” - filiala Constanța. Consultanți de specialitate pentru realizarea evenimentelor au fost prof. dr. COSTIN SCURTU, directorul Muzeului Militar „Regele Ferdinand I” - filiala Constanța, și dr. LAVINIA DUMITRAȘCU, muzeograf la Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța.

Pe data de 8 februarie 2018 Centrului Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” a fost invitat la Școala de Arte „Tudor Jarda” Cluj, pentru participarea la evenimentul „Seara Artelor – Porți deschise la Școala de Arte Cluj”. Au participat elevii din cadrul secției Arte Vizuale, clasa Pictură, cu expoziția „în Semnele timpului”, profesor coordonator – FLORENTIN SÎRBU.

Interpretări

Iulia PANĂ

“O nație fără imagine este o nație care poate să dispară liniștită în neantul istoriei. Au fost zeci, sute de popoare, care nu au lăsat nimic în urmă și care au dispărut ca frunza de toamnă alergată de vântul uitării. Fotografia—pentru tot ce s-a întâmplat în ultimii aproape două sute de ani—este un esențial vector al cunoașterii, al dovedirii existenței, este o dovadă fundamentală despre ce a fost, cum a fost, cine a fost...”

Dinu Lazăr - fotograf

M-am întrebat de multe ori ce mă determină să admir fotografiile vechi prin care timpul s-a topit realmente în substanța chimică și în conturul personajelor. Ce fascinație îmi poate provoca o fotografie din anii '30- '40 dintr-un târg prăfuit al țării, dintr-un studio parcă predestinat splendorii de mai târziu denumit chiar Foto Splendid. Lumea miraculoasă a fotografiei și talentul de netăgăduit al unui om simplu, fără prea mari aspirații m-au cucerit din prima clipă când am descoperit o colecție incredibilă prin diversitatea și expresivitatea personajelor surprinse și desenate cu lumină pe plăcuțele de sticlă. Imortalitatea paradoxal alcătuită din fragilitatea casantă a plăcuțelor de sticlă, dar și unicitatea lor îmi denotă o bucuria vizuală, dar și o oarecare indiscreție în privința vieții sociale a subiecților. Cine sunt chipurile din universul lui Costică Acsinte? Cât talent în mânăuirea camerei de fotografiat și câtă perseverență în a fotografia cu acribie poate întregul “cosmos” al Sloboziei?

Și așa îmi răspund la întrebare, admirație din încântare estetică a iubitorului de fotografie veche și de povești trecute, în general de inedit.

Povestea lui Costică Acsinte, dar mai ales colecția de fotografii digitizate au devenit virale. Într-o oarecare măsură timpul l-a răsplătit pe Acsinte, conferindu-i gloria postumă.

Istoricul Ștefan Bosomitu scrie în *Foto Splendid* vol 1 *Viața socială*:

“Costică Acsinte s-a născut într-un sat oarecare, cândva la sfârșitul secolului al XIX-lea. În tinerețe visase să devină aviator. Destinul îi rezervase însă o altă soartă, Acsinte devenind unul dintre puținii fotografi profesioniști din România interbelică. Marele Război avea să îi influențeze decisiv viața.

S-a înrolat voluntar în Armata Română, cu gândul la avioanele care-l fascinau. Pe front dezvoltă fotografiile aeriene realizate de piloți și observatorii de zbor. Curând, avea să se apuce și el de fotografie. O artă care avea să-l abată de la visul său. După război, visul său de a deveni pilot nu-l mai obseda. Fusesse vrăjit de fotografie. Vreme de trei decenii, acesta a lucrat în micul târg de provincie Slobozia, în atelierul său de fotografie—Foto Splendid. A imortalizat cu răbdare și pasiune clipe din istoria calmă a târgului provincial: oameni, ipostaze, obiceuri, locuri, clădiri sau monumente. După moartea lui Costică Acsinte (1984), arhiva de plăcuțe cu negative a acestuia a fost donată Muzeului Județean din localitate. „Comoara”—însușind aproximativ 8000 de piese—, avea să rămână însă uitată într-un depozit pentru aproape alte trei decenii. Până de curând, când prin grija și osteneala unor oameni inimoși, negativele fotografiilor lui Costică Acsinte sunt salvate prin digitizare.”

Va urma

foto: Mihaela BENGHEA